

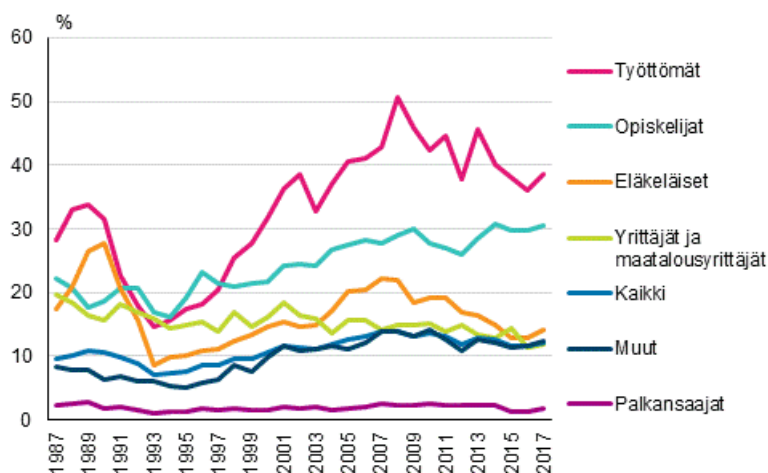
Tulonjakotilasto 2017

Pienituloisuus

Pienituloisuus on yleisintä työttömällä ja opiskelijoilla

Pienituloisuus on yleisintä työttömien ja opiskelijoiden keskuudessa, ilmenee Tilastokeskuksen tulonjakotilastosta. Vähintään kuusi kuukautta vuoden aikana työttöminä olleista lähes 39 prosenttia kuului pienituloisiin kotitalouksiin vuonna 2017. Opiskelijoista noin 31 prosenttia oli pienituloisten kotitalouksien jäseniä. Väestöryhmien väliset pienituloisuusasteet ovat erkaantuneet toisistaan 30 vuoden tarkastelujaksolla, erityisesti 1990-luvun laman jälkeisenä aikana. Palkansaajat ovat pienituloisia hyvin harvoin.

Pienituloisuusasteet henkilön sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 1987–2017

Suhteellinen pienituloisuus vaihtelee myös väestöryhmien sisällä. Työttömien kesken pienituloisuudessa on eroja ansiosidonnaista työttömyysturvaa ja Kelan työttömyysturvaetuuksia saaneiden välillä. Vain ansiosidonnaista päivärahaa vuoden aikana saaneista työttömistä noin 15 prosenttia oli pienituloisia vuonna 2017. Pelkästään Kelan perustyöttömyysturvaa saaneista pienituloisia oli puolet. Vuoden aikana sekä ansiosidonnaista että Kelan perustyöttömyysturvaa saaneista 38 prosenttia kuului pienituloisiin kotitalouksiin. Pienituloisista työttömistä yli puolet on saanut peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea eikä lainkaan ansiosidonnaista turvaa.

Myös 1,38 miljoonan eläkeläisen kesken pienituloisuus vaihtelee. Pienituloisuus on harvinaisinta entisillä toimihenkilöillä, joita on vajaa puolet kaikista eläkeläisistä. Entisten alempien toimihenkilöiden keskuudessa pienituloisia on reilut 8 prosenttia, mutta entisissä ylemmissä toimihenkilöissä määrä on häviävän pieni. Suurin pienituloisuusaste, noin 38 prosenttia, on entisillä maatalousyrittäjillä. Myös työntekijäammateista eläköityneiden ja eläkkeellä olevien yrittäjien pienituloisuus ylittää koko väestön pienituloisuusasteen (12,1 %). Noin yhdeksän kymmenestä pienituloisesta eläkeläisestä saa osan eläketulostaan kansaneläkkeestä ja/tai takuueläkkeestä.

Rakennemuutokset voivat muuttaa väestöryhmien pienituloisuusasteita taloustilanteen muuttuessa odotuksiin nähden käänteisesti. Kun esimerkiksi työttömien määrä kasvaa, joukkoon tulee ansiosidonnaista työttömyyskorvausta saavia henkilöitä, joiden tulotaso on parempi kuin Kelan työttömyysturvaetuksia saavien. Työttömien joukon kasvu pienentää pienituloisuusastetta. Nousukaudella lyhyen aikaa työttömänä olleet henkilöt taas työllistyvät herkemmin ja siirtyvät esimerkiksi palkansaajaryhmiin. Työttömien pienituloisuusaste lähtee sen seurauksena kasvuun.

Käänteinen vaikutus näkyy myös koko väestön tasolla, missä koko väestön keskitulon pieneneminen vähentää pienituloisten osuutta väestössä. Selvimmin tämä näkyy pienituloisuusasteen laskuna 1990-luvun lamassa. Pienituloisuuden kehitys kuvaa näin ollen pieni- ja keskituloisten välisten tuloerojen kehitystä, mutta ei absoluuttista elintason muutosta.

Pienituloisiksi lasketaan henkilöt, joiden kotitalouden käytettävissä oleva rahatulo kulutusyksikköä¹⁾ kohti on alle 60 prosenttia kansallisesta mediaanitulosta. Kotitalouden tulojen jakaminen kulutusyksiköillä tarkoittaa, että eri kokoisten kotitalouksien tulot muunnetaan vastaamaan yhden henkilön talouden tulotasoa. Tämä avulla on mahdollista vertailla erikokoisten kotitalouksien toimeentulon tasoa.

Pienituloisuusraja oli yhden henkilön taloudella 14 750 euroa vuodessa eli 1 230 euroa kuukaudessa vuonna 2017. Tuloilla tarkoitetaan verojen jälkeisiä rahatuloja, jotka koostuvat työ- ja omaisuustuloista ja tulonsiirroista. Tämän julkaisun liitetaulukosta 2 löytyvät tiedot siitä, minkä kokoisilla vuosituloilla muuntotyypiset kotitaloudet määrittyvät pienituloisiksi.

Pienituloisista yli puolet sijoittuu aivan 60 prosentin rajan tuntumaan eli siihen joukkoon, jonka tulot ovat 50–59 prosenttia mediaanista. Tilanne on ollut sama koko kolmenkymmenen vuoden tarkastelujaksolla eli vuodesta 1987 alkaen, riippumatta pienituloisten määrän vaihteluista. Tähän ryhmään kuuluvat kotitaloudet, joiden tulot kulutusyksikköä kohden ovat vähintään 12 290 euroa, mutta alle 14 750 euroa vuodessa tai kuukausituloiksi muutettuna 1 020–1 230 euroa.

Kaikkein pienituloisimpaan ryhmään eli niihin, joiden tulot ovat alle 40 prosenttia mediaanista, on kuulunut koko 2000-luvun alle 20 prosenttia kaikista pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvista henkilöistä. Ryhmään kuuluvat ne, joiden kotitalouden käytettävissä olevat rahatulot ovat alle 9 830 euroa vuodessa eli alle 820 euroa kuukaudessa kulutusyksikköä kohden.

Keskimmäinen pienituloisten ryhmä, joiden tulot ovat 40–49 prosenttia kansallisesta mediaanitulosta, asettuu näiden tuloryhmien väliin. Ryhmään kuuluvien tulot kulutusyksikköä kohden ovat vähintään 9 830 euroa mutta alle 12 290 euroa vuodessa (820–1 020 euroa kuukaudessa). Ryhmään kuuluu yli neljäsosa pienituloisista.

---

1) Kulutusyksiköt perustuvat niin kutsuttuun OECD:n modifioituun skaalaan. Kotitalouden yksi aikuinen on yksi kulutusyksikkö. Muut kotitalouden 14 vuotta täyttäneet henkilöt ovat kukin 0,5 kulutusyksikköä ja 0–13-vuotiaat lapset ovat kukin 0,3 kulutusyksikköä. Yhden aikuisen kotitalous on yksi kulutusyksikkö, kun taas kotitalous, johon kuuluu esimerkiksi puoliso ja yksi alle 14-vuotias lapsi, ovat yhteensä 1,8 kulutusyksikköä.

Sisällys

1 Pienituloisuuden kehitys Suomessa 1966–2017.....	5
1.1 Pienituloisia oli 654 000 vuonna 2017.....	5
1.2 Pienituloisuus muilla suhteellisilla rajoilla.....	6
1.3 Köyhyyskuilu 14,2 prosenttia vuonna 2017.....	7
1.4 Pienituloisuus kiinteällä rajalla.....	8
2 Sosioekonominen asema ja pienituloisuus.....	9
3 Ikä ja pienituloisuus.....	13
3.1 Pienituloisuuden yleisyys ikäryhmittäin.....	13
3.2 Pienituloisuuden rakenne iän mukaan.....	15
4 Kotitalouden elinvaihe ja pienituloisuus.....	17

Taulukot

Taulukko 1. Pienituloisuusasteet henkilön sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 1995–2017, prosenttia, sekä pienituloisten lukumäärä vuosina 2007 ja 2017.....	9
Taulukko 2. Pienituloisten mediaanitulo ja sen etäisyys pienituloisuusrajasta (köyhyyskuilu) sosioekonomisen aseman mukaan vuonna 2017.....	12
Taulukko 3. Pienituloisuusasteet henkilön iän mukaan vuosina 1995–2017, prosenttia, sekä pienituloisten lukumäärä vuosina 2007 ja 2017.....	13
Taulukko 4. Pienituloisten mediaanitulo ja sen etäisyys pienituloisuusrajasta (köyhyyskuilu) iän mukaan vuonna 2017.....	16
Taulukko 5. Pienituloisuusasteet henkilön kotitalouden elinvaiheen mukaan vuosina 1995–2017, prosenttia, sekä pienituloisten lukumäärä vuonna 2017.....	17
Taulukko 6. Pienituloisten mediaanitulo ja sen etäisyys pienituloisuusrajasta (köyhyyskuilu) kotitalouden elinvaiheen mukaan vuonna 2017.....	19

Liitetaulukot

Liitetaulukko 1. Pienituloisuusindikaattoreita 1990–2017.....	20
Liitetaulukko 2. Pienituloisuusrajoja erityyppisille kotitalouksille vuonna 2017.....	20
Liitetaulukko 3. Pienituloisuusindikaattoreita 1966–2017.....	20

Kuviot

Kuvio 1. Pienituloisten määrä Suomessa vuosina 1966–2017.....	5
Kuvio 2. Pienituloisten osuus koko väestöstä vuosina 1966–2017.....	5
Kuvio 3. Koko väestön mediaanitulo ja siitä laskettava pienituloisuusraja (60 %) vuosina 1966–2017.....	6
Kuvio 4. Pienituloisuusasteet vuosina 1966–2017 mitattuna 40, 50 ja 60 prosenttina mediaanitulosta.....	7
Kuvio 5. Pienituloisten köyhyyskuilu vuosina 1986–2017, prosenttia pienituloisuusrajasta.....	7
Kuvio 6. Pienituloisuus vuosittain muuttuvalla ja vuoteen 2012 kiinnitettyllä pienituloisuusrajalla vuosina 2007–2017, prosenttia.....	8
Kuvio 7. Työttömien kokonaismäärän ja työttömien pienituloisuusasteen kehitys vuosina 1987–2017.....	10
Kuvio 8. Koko väestön ja pienituloisen väestön rakenne henkilön sosioekonomisen aseman mukaan vuonna 2017.11	
Kuvio 9. Lasten pienituloisuusasteet huoltajien lukumäärän mukaan vuosina 1990–2017, prosenttia.....	14
Kuvio 10. Lasten pienituloisuusasteet perheen lapsiluvun mukaan vuosina 1990–2017, prosenttia.....	14

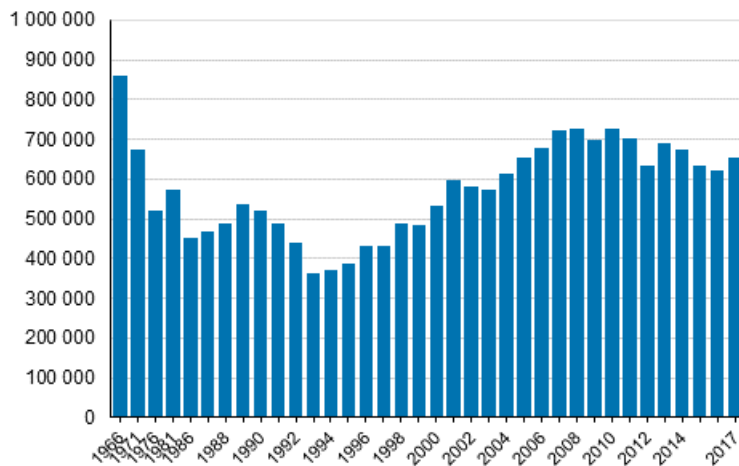
Kuvio 11. Itsenäistyneiden ja vanhempiensa talouteen kuuluvien nuorten pienituloisuusasteet vuosina 1990–2017, prosenttia.....	15
Kuvio 12. 75 vuotta täyttäneiden pienituloisuusasteet kotitalouden tyyppin mukaan vuosina 1990–2017, prosenttia.....	15
Kuvio 13. Koko väestön ja pienituloisen väestön rakenne iän mukaan vuonna 2017.....	16
Kuvio 14. Pienituloisen väestön ja koko väestön rakenne vuonna 2017, prosenttia.....	18
Kuvio 15. Yksinasuvan ja muun pienituloisen väestön osuus pienituloisista henkilön iän mukaan vuonna 2017, prosenttia.....	18
Laatuseloste: tulonjakotilasto.....	22

1 Pienituloisuuden kehitys Suomessa 1966–2017

1.1 Pienituloisia oli 654 000 vuonna 2017

Pienituloisia henkilöitä oli 654 000 vuonna 2017. Pienituloisten määrä alkoi kasvaa 1990-luvun alkupuolella ja oli korkeimmillaan 728 000 vuosina 2008 ja 2010. Trendinomainen kasvu on kuitenkin pysähtynyt, ja vuoden 2011 jälkeen pienituloisten määrä on ollut alle 700 000 vuodessa. (Kuvio 1.)

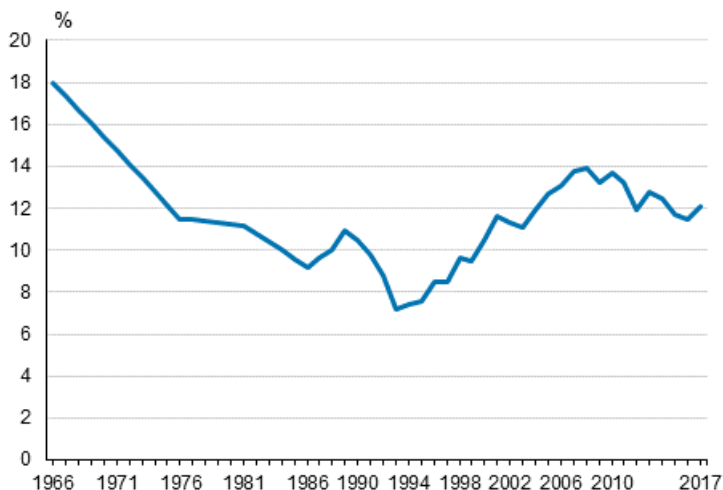
Kuvio 1. Pienituloisten määrä Suomessa vuosina 1966–2017

Tiedot ennen vuotta 1986 ovat peräisin kotitalouksien kulutustutkimuksista 1966, 1971, 1976 ja 1981.

Pienituloisuusaste eli pienituloisen väestön osuus koko väestöstä oli 12,1 prosenttia vuonna 2017. Edellisenä vuonna se oli 11,5 prosenttia ja vuonna 2008, jolloin se oli korkeimmillaan vuoden 1989 jälkeen, se oli 13,9 prosenttia. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Pienituloisten osuus koko väestöstä vuosina 1966–2017

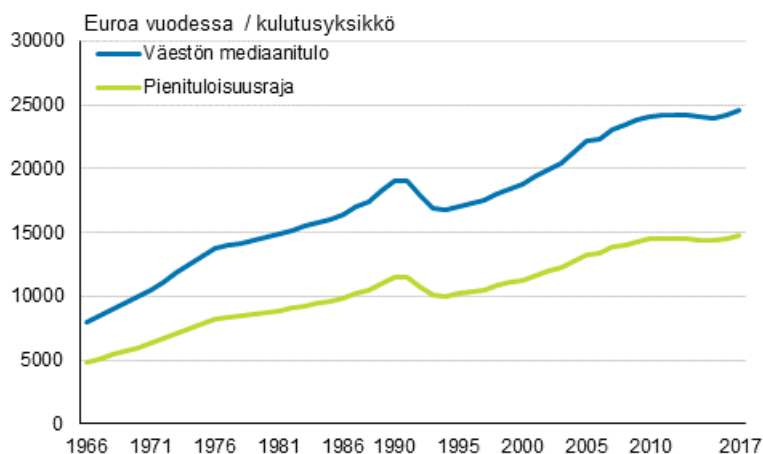
Tiedot ennen vuotta 1986 ovat peräisin kotitalouksien kulutustutkimuksista 1966, 1971, 1976 ja 1981 (välivuodet interpoloitu lineaarisesti). Vertailukelpoinen tulonjakotilaston sarja on saatavana jokavuotisena vuodesta 1986. Aikasarjan tulokäsittely on pidetty vertailukelpoisena läpi koko tarkastelujakson.

Kotitalouksien kulutusyksikköä kohti laskettujen rahatulojen mediaani kasvoi edellisvuodesta reaalisesti 350 euroa (1,4 %). Mediaanista laskettu suhteellinen pienituloisuusraja nousi myös. (Kuvio 3.)

Pienituloisuuden raja oli 14 750 euroa kulutusyksikköä kohden vuonna 2017; toisin sanoen yhden hengen taloudessa asuva on pienituloinen, jos hänen tulonsa ovat alle 1 230 euroa kuukaudessa (ks.

pienituloisuusrajoja erityyppisille kotitalouksille liitetaulukossa 2). Edellisen vuoden pienituloisuusraja oli reaalisesti 210 euroa (18 euroa kuukaudessa) matalampi. Pienituloisuusrajan alapuolelle jääneen väestön ekvivalenttien rahatulujen mediaani kasvoi 120 eurolla.

Kuvio 3. Koko väestön mediaanitulo ja siitä laskettava pienituloisuusraja (60 %) vuosina 1966–2017

Tiedot ennen vuotta 1986 ovat peräisin kotitalouksien kulutustutkimuksista 1966, 1971, 1976 ja 1981 (välivuodet interpoloitu lineaarisesti). Vertailukelpoinen tulonjakotilaston sarja on saatavana jokavuotisena vuodesta 1986. Aikasarjan tulokäsitteet on pidetty vertailukelpoisena läpi koko tarkastelujakson.

Pienituloisuusaste on yleisesti käytössä oleva indikaattori, joka kuvaa suhteellisia tuloeroja mediaanitulon alapuolelle jäävässä väestössä. Pienituloisuus määritellään kotitalouden tulojen perusteella suhteessa keskivertokotitalouden tuloihin. Kotitalous on pienituloinen, mikäli sen käytettävissä olevat rahatulot jäävät pienemmiksi kuin 60 prosenttia mediaanitulosta eli keskituloisen kotitalouden käytettävissä olevista rahatuoloista. Käytettävä tulokäsitemuoto on kansainvälisesti vertailukelpoinen, eikä se sisällä laskennallisia eriä kuten asuntotuloa eikä myyntivoittoja. Laskennassa käytetään kotitalouden niin sanottua ekvivalenttituloa, joka on kotitalouden kaikkien jäsenten yhteenlaskettujen nettotulojen summa¹⁾ jaettuna kotitalouden kulutusyksiköillä²⁾. Tulojen jakaminen kulutusyksiköillä tarkoittaa, että kotitalouden tulot muunnetaan vastaamaan yhden henkilön kotitalouden tulotasoa. Tällöin voidaan vertailla eri kokoisten kotitalouksien toimeentuloa keskenään.

1.2 Pienituloisuus muilla suhteellisilla rajoilla

Tavallisin tapa tarkastella pienituloisuutta on käyttää pienituloisuuden rajana 60 prosenttia kansallisesta keskitulosta. Tätä mittaria käytetään yleisesti esimerkiksi eurooppalaisissa vertailuissa. Pienituloisuusraja voidaan määrittellä erilaisina suhteellisina osuuksina, esimerkiksi 40 tai 50 prosenttia mediaanitulosta. Esimerkiksi OECD käyttää analyyseissä rajana 50 prosenttia mediaanista.

Niiden pienituloisten osuus, joiden tulot olivat alle 40 prosenttia mediaanituloista, on pysynyt melko vakaana 1990-luvun lopusta; vuoden 2005 jälkeen osuus nousi hieman, mutta on pysynyt keskimäärin 2,3 prosentissa. Alle 50 prosenttiin mediaanituloista jäävien osuus on kasvanut 1990-luvun alusta parin prosenttiyksikön verran, mutta laskenut kuuden prosentin alapuolelle viime vuosina. (Kuvio 4.) Näiden pienituloisuusrajojen alapuolelle jääneiden henkilöiden määrä on kuitenkin kasvanut selvästi väestömäärän kasvaessa.

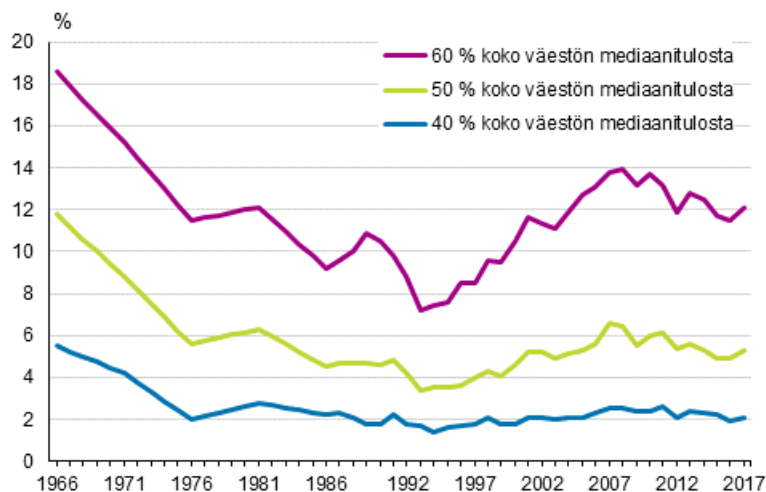
Pienituloiseksi määrittyvästä väestöstä 56 prosenttia sijoittuu 60 prosentin pienituloisuusrajan tuntumaan eli heidän tulonsa ovat 50–59 prosenttia mediaanista. 27 prosentilla pienituloisista tulot ovat 40–49

1) Kotitalouden jäsenten saamat palkka-, yrittäjä-, omaisuustulot sekä saadut tulonsiirrot, joista vähennetään maksetut verot ja veronluonteiset maksut.

2) Kulutusyksiköt perustuvat niin kutsuttuun OECD:n modifioituun skaalaan. Kotitalouden yksi aikuinen on yksi kulutusyksikkö. Muut kotitalouden 14 vuotta täyttäneet henkilöt ovat kukin 0,5 kulutusyksikköä ja 0–13-vuotiaat lapset ovat kukin 0,3 kulutusyksikköä. Yhden aikuisen kotitalous on yksi kulutusyksikkö, kun taas kotitalous, johon kuuluu esimerkiksi puoliso ja yksi alle 14-vuotias lapsi, ovat yhteensä 1,8 kulutusyksikköä.

prosenttia mediaanista. 17 prosenttia sijoittuu kaikkein pienituloisimpaan ryhmään eli heidän tulonsa ovat alle 40 prosenttia mediaanista.

Kuvio 4. Pienituloisuusasteet vuosina 1966–2017 mitattuna 40, 50 ja 60 prosenttina mediaanitulosta

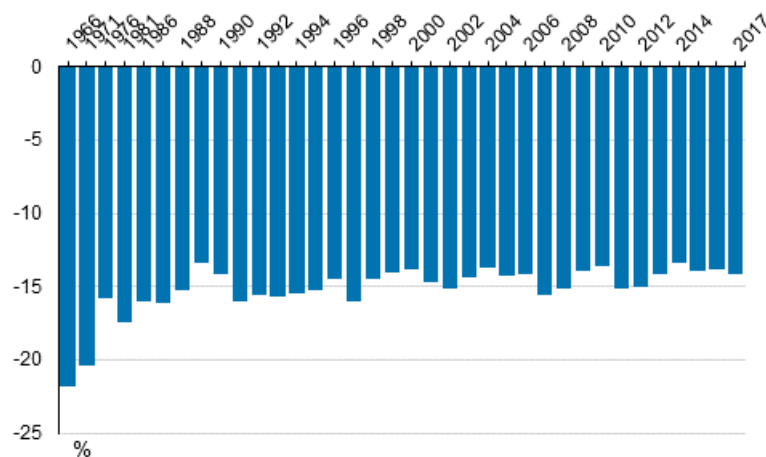
Tiedot ennen vuotta 1986 ovat peräisin kotitalouksien kulutustutkimuksista 1966, 1971, 1976 ja 1981 (välivuodet interpoloitu lineaarisesti). Vertailukelpoinen tulonjakotilaston sarja on saatavana jokavuotisena vuodesta 1986. Aikasarjan tulokäsitteet on pidetty vertailukelpoisena läpi koko tarkastelujakson.

1.3 Köyhyyskuilu 14,2 prosenttia vuonna 2017

Pienituloisuusrajan alle jäävien tilannetta voidaan tarkastella köyhyyskuiluksi tai -vajeeksi (at-risk-of-poverty gap) kutsutun indikaattorin avulla. Se osoittaa, kuinka paljon keskimäärin pienituloiselta väestöltä puuttuu tuloja, jotka nostaisivat heidät juuri pienituloisuusrajalle. Pienituloisten ekvivalenttitulojen mediaani oli 12 650 vuonna 2017.

Pienituloiseen väestönosaan kuuluvien keskimääräisen tulotason etäisyys pienituloisuusrajasta on vaihdellut vuosittain 13,4 ja 16,3 prosentin välillä vuodesta 1987 lähtien. Vuonna 2017 kaikkien pienituloisten köyhyysvaje oli 14,2 prosenttia, mikä on 2 100 euroa vuodessa eli 175 euroa kuukaudessa kulutusyksikköä kohden (kuvio 5).

Kuvio 5. Pienituloisten köyhyyskuilu vuosina 1986–2017, prosenttia pienituloisuusrajasta

Tiedot ennen vuotta 1986 ovat peräisin kotitalouksien kulutustutkimuksista 1966, 1971, 1976 ja 1981.

Köyhyyskuilu voi kaventua pienituloisuusrajan noustessa siitä syystä, että pienituloisiksi luokitellaan aikaisempaa parempituloisia talouksia. Köyhyyskuilun muutokset siis kuvaavat pienituloisen väestön tulorakenteen muutosta, mutta siitä ei voi päätellä edellisenä vuonna pienituloisiksi luokiteltujen talouksien tulotason muutoksia edellisvuodesta, koska pienituloisten talouksien joukko ei ole vuodesta toiseen täysin sama.

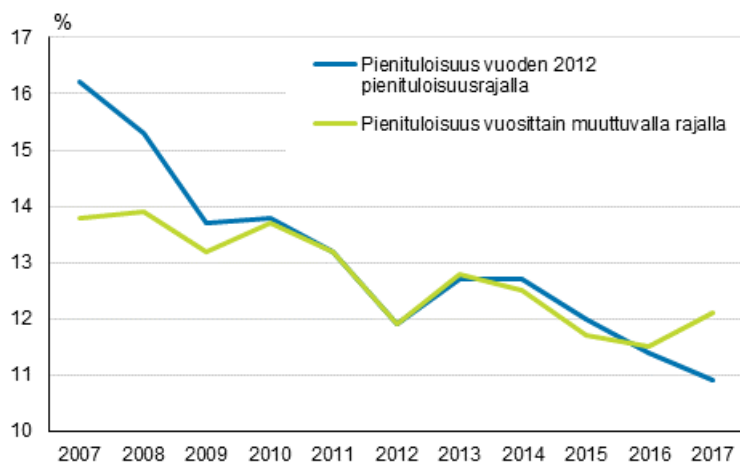
1.4 Pienituloisuus kiinteällä rajalla

Perinteisessä suhteellisen pienituloisuuden mittaamisessa pienituloisuusraja lasketaan joka vuosi uudelleen kyseisen vuoden mediaanituloista. Kiinteällä pienituloisuusrajalla sen sijaan voidaan tarkastella sitä, miten pienituloisuus kehittyisi, jos euromääräinen raja pysyisikin ennallaan. Kiinteä pienituloisuusraja huomioi ainoastaan elinkustannusten muutokset, mutta ei mediaanitulon vuosittaista vaihtelua, joka voi vaikeuttaa pienituloisuuden ajallista tarkastelua etenkin vaihtelevissa suhdannetilanteissa.

Kuviossa 6 on sekä muuttuvalla pienituloisuusrajalla että vuoteen 2012 kiinnitetyllä pienituloisuusrajalla laskettuja pienituloisuusasteita vuosille 2007–2017. Kun pienituloisuutta tarkastellaan muuttuvalla pienituloisuusrajalla, pienituloisten osuus väestöstä on ollut 11,5 ja 14 prosentin välissä vuoden 2007 jälkeen.

Vuoteen 2012 kiinnitetyn pienituloisuusrajan alapuolelle jääneiden osuus on pienentynyt lähes koko tarkastelujaksolla. Lähes olemattomat erot muuttuvalla ja kiinteällä rajoilla lasketuissa pienituloisuusasteissa vuosina 2010–2016 kertovat siitä, että pienituloisuusraja pysyi lähes muuttumattomana näiden vuosien aikana. Näinä vuosina mediaanitulo kehittyi heikosti, minkä takia pienituloisuusraja pysyi 14 500 euron tuntumassa eli 1 200 eurossa kuukausitasolla usean vuoden ajan. Vuonna 2017 pienituloisuusraja kasvoi noin 270 euroa verrattuna vuoteen 2012, minkä vuoksi kiinteällä ja muuttuvalla rajalla lasketut asteet erkanivat toisistaan. Vuoden 2012 euromääräisellä pienituloisuusrajalla laskettuna pienituloisia oli 592 000 vuonna 2017 kun muuttuvalla rajalla heitä oli 654 000. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Pienituloisuus vuosittain muuttuvalla ja vuoteen 2012 kiinnitetyllä pienituloisuusrajalla vuosina 2007–2017, prosenttia

2 Sosioekonominen asema ja pienituloisuus

Pienituloisuus on yleisintä ei-työllisten kesken. Pienituloisuusasteet ovat suurimmat työttömillä (38,7 prosenttia) sekä opiskelijoilla (30,5 prosenttia). Vuoden aikana pääasiassa palkansaajana toimineiden pienituloisuus on vähäistä (1,7 prosenttia). Työllisistä ryhmistä pienituloisuus on yleisintä yrittäjien ja maatalousyrittäjien keskuudessa (11,9 prosenttia) (taulukko 1).

Taulukko 1. Pienituloisuusasteet henkilön sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 1995–2017, prosenttia, sekä pienituloisten lukumäärä vuosina 2007 ja 2017

	1995	2000	2007	2010	2016	2017	Pienituloisia vuonna 2007	Pienituloisia vuonna 2017
Yrittäjät	14,2	15,0	13,9	13,4	10,4	11,9	34 000	29 000
Maatalousyrittäjät	16,4	19,1	15,1	22,3	15,4	11,9	10 000	7 000
Palkansaajat	1,2	1,6	2,5	2,5	1,4	1,7	50 000	33 000
Opiskelijat	19,1	21,6	27,8	27,7	29,8	30,5	107 000	134 000
Eläkeläiset	10,1	14,7	22,3	19,3	12,8	14,1	264 000	194 000
Työttömät	17,4	31,8	42,9	42,3	36,0	38,7	98 000	123 000
Muut	5,0	9,8	13,9	14,1	11,5	12,4	158 000	134 000
Kaikki henkilöt	7,6	10,5	13,8	13,7	11,5	12,1	721 000	654 000

Pienituloisuuden määrittelyssä huomioidaan koko kotitalouden tulot, ei ainoastaan henkilökohtaisia tuloja. Henkilö, jonka omat tulot ovat pienet, voi ylittää pienituloisuusrajan, mikäli hänen kotitaloudessaan on muita parempituloisia henkilöitä. Kotitalousrakenteella on siksi keskeinen merkitys pienituloisuuden kannalta (pienituloisuudesta kotitalouden elinvaiheen mukaan ks. katsaus 4).

Eläkeläisten pienituloisuudessa kotitalousrakenteen ohella vaikuttaa myös toiminta ennen eläköitymistä. Eläkeläisistä 14,1 prosenttia oli pienituloisia vuonna 2017. Eläkeläisten pienituloisuus on vähentynyt viime vuosina sitä mukaa kun eläkeläisten joukkoon on tullut uusia ansioeläkettä saavia henkilöitä. Entisten ylempien toimihenkilöiden pienituloisuus on käytännössä olematonta, ja alempien toimihenkilöiden joukossa pienituloisia on 8,3 prosenttia, mikä on vähemmän kuin väestössä keskimäärin.

Suurimmat pienituloisuusasteet ovat entisillä maatalousyrittäjillä (38,2 prosenttia). Ryhmään muut eläkeläiset kuuluu henkilöitä, joiden eläketulo koostuu pitkälti kansaneläkkeestä. Tämä ryhmä pienenee jatkuvasti, eikä siitä voi tuottaa luotettavia estimaatteja otostutkimuksen pohjalta pienen otoskoon vuoksi. Vuonna 2014, jolloin otoshavaintoja oli viimeksi riittävästi, ryhmän pienituloisuusaste oli 36,9 prosenttia.

Noin yhdeksän kymmenestä pienituloisesta eläkeläisestä oli saanut vuoden 2017 aikana Kelan kansaneläkettä ja/tai takuueläkettä. Kaikista vähänkin kansaneläkettä ja/tai takuueläkettä saaneista eläkeläisistä pienituloisia on noin 29 prosenttia. Vain hieman yli 2 prosenttia niistä eläkeläisistä, jotka eivät saaneet kansaneläkettä ja/tai takuueläkettä, oli pienituloisia.

Kaikista eläkeläisistä 38 prosenttia asui yksin vuonna 2017. Pienituloisista eläkeläisistä 80 prosenttia oli yksinasuvia, ja osuus oli sama niistä pienituloisista eläkeläisistä, jotka saivat vuoden aikana Kelan eläkkeitä. Pariskuntina asuvien eläkeläisten pienituloisuus on vähäistä (alle 4 prosenttia), ja silloin, kun pariskunta määrittyy pienituloiseksi, on tavallista, että kumpikin talouden eläkeläinen on saanut vuoden aikana vähintään täydentäviä Kelan eläkkeitä.

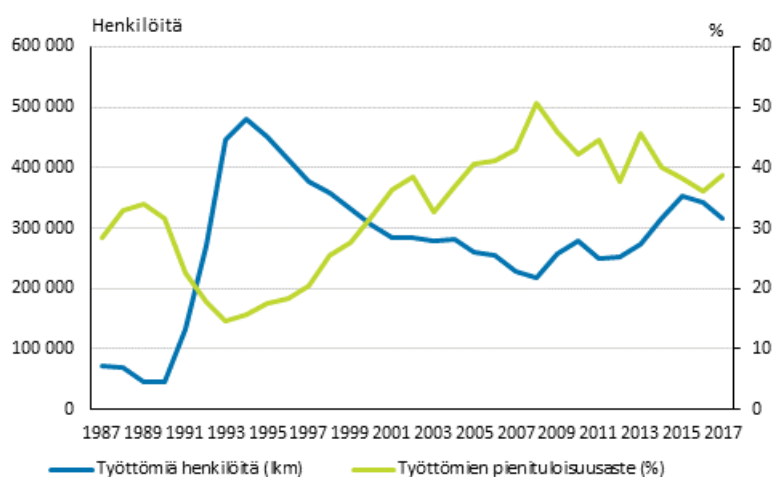
Työttömien pienituloisuusaste elää suhdanteiden mukana. Kun taloustilanne heikkenee, työttömien joukkoon siirtyy tavallisesti henkilöitä, joiden tuloissa ansiosidonnaisella työttömyysturvalla on suuri merkitys. Euromääräinen pienituloisuusraja ei nouse, mikäli samanaikaisesti koko väestön tulokehitys hiipuu. Työttömien pienituloisuusaste reagoi taloustilanteen myötä tapahtuviin rakennemuutoksiin odotusten vastaisesti: työttömien pienituloisuus kasvaa taloustilanteen parantuessa ja vähenee taloustilanteen heiketessä. Tästä syystä pienituloisuusindikaattoria on syytä tulkita tuloeroja kuvaavana mittarina köyhyysmittarin sijaan.

Työttömien pienituloisuusasteen muutoksia kuvaavassa aikasarjassa näkyy karkeasti ottaen neljä jaksoa. Ennen 1990-luvun lamaa työttömiä oli hyvin vähän, mutta heidän tulonsa olivat pienet, minkä vuoksi pienituloisten osuus oli suuri. 1990-luvun lamassa työttömien määrä kasvoi räjähdysmäisesti, mutta koska

työttömäksi siirtyneiden tulotaso oli parempi kuin jo ennestään työttömänä olleiden ja lisäksi taloustilanteen romahtaessa keskitulo ja pienituloisuusraja laskivat (ks. kuvio 3), laski pienituloisten osuus sekä työttömissä että ylipäänsä koko väestössä. (Kuvio 7.)

Laman jälkeen alkanut talous- ja työllisyystilanteen parantuminen, joka jatkui muutamin poikkeuksin aina vuoteen 2008 saakka, pienensi työttömien määrää ja kasvatti samalla pienituloisten osuutta, kun työttömiksi jäivät pitkäaikaistyöttömät, joiden tulotaso oli heikko. Vuoden 2008 jälkeen työttömien määrä on kasvanut trendinomaisesti, ja samalla työttömien pienituloisuus on ollut yksittäisiä vuosimuutoksia huomioimatta laskusuunnassa. (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Työttömien kokonaismäärän ja työttömien pienituloisuusasteen kehitys vuosina 1987–2017

Työttömien pienituloisuuteen vaikuttaa niin ikään kotitalousrakenteen ja tulonlähteet. Työttömän vuositulot voivat olla tavallisesti tasoltaan parempaa ansiosidonnasta työttömyyskorvausta tai Kelan työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea, mutta myös palkka- ja muita tuotantontekijätuloja, mikäli heillä on vuoden aikana myös työllistä toimintaa.

Kaikista vuoden 2017 aikana vähintään kuusi kuukautta työttömänä olleista noin 28 prosenttia sai vuoden aikana ansiosidonnaista työttömyysturvaa, mutta ei Kelan työttömyysturvaa. Noin 40 prosenttia kaikista työttömistä sai vuoden aikana Kelan työttömyysturvaa, mutta ei lainkaan ansiosidonnaista turvaa. Pienituloisista työttömistä noin puolet sai pelkästään Kelan työttömyysturvaa ja 15 prosenttia vain ansiosidonnaista työttömyysturvaa. Pelkkää ansiosidonnaista saaneista työttömistä pienituloiseen joukkoon kuului noin 11 prosenttia ja pelkkää Kelan työttömyysturvaa saaneista 54 prosenttia vuonna 2017.

Kaiken kaikkiaan kaksi kolmesta pienituloisesta työttömästä asuu yksin. Yksinasuvien työttömien keskuudessa pienituloisuus on selvästi tavallisempaa kuin muissa kotitalouksissa asuvilla. Yli 60 prosenttia yksinasuvista työttömistä on pienituloisia, kun kaksin asuvien ja kahden vanhemman lapsiperheissä osuus on noin viidenneksen.

Työttömyyden pitkittyminen lisää mahdollisuutta päätyä pienituloiseksi. Tulonjakotilastossa työttömiksi luokitellaan henkilöt, jotka ovat olleet suurimman osan vuodesta työttömänä, siis vähintään 6 kuukautta. Pienituloisten osuus on noin kolmannes niillä, joilla työttömyys on kestänyt vuoden aikana 6–10 kuukautta. Koko vuoden tai lähes koko vuoden työttömänä olleissa pienituloisia on jo yli 40 prosenttia.

Palkansaajien keskuudessa pienituloisuus on kaikkein vähäisintä. Alle 2 prosenttia palkansaajista oli pienituloisten kotitalouksien jäseniä vuonna 2017.

Koska palkansaajien pienituloisuus on harvinaista koko väestön tasolla, on myös otospohjaisessa tutkimuksessa vähän havaintoja palkansaajien pienituloisuuden luotettavaan tutkimiseen. Yleisellä tasolla voi kuitenkin sanoa, että pienituloiseksi määrittävillä palkansaajilla on tavallisesti vuoden aikana muutakin toimintaa kuin palkansaajana toimiminen. Noin 60 prosenttia pienituloisista palkansaajista on vuoden aikana lisäksi työttömänä, varusmiehenä, opiskelemassa, hoitamassa omaa kotitaloutta, eläkkeellä tai

muussa ei-työllisessä toiminnassa. Heidät on kuitenkin määritelty palkansaajiksi, mikäli palkansaajatyössä on oltu vähintään kuusi kuukautta vuoden aikana.

Opiskelijoiden pienituloisuus on työttömien jälkeen toiseksi yleisintä. Opiskelijoiden, kuten muidenkin väestöryhmien, pienituloisuuteen vaikuttavat kotitalouden muut jäsenet. Kaikista opiskelijoista viidennes asuu yksin ja viidennes puolison kanssa, mutta pienituloisista opiskelijoista yksinasuvia on puolet ja viidesosa asuu puolison kanssa.

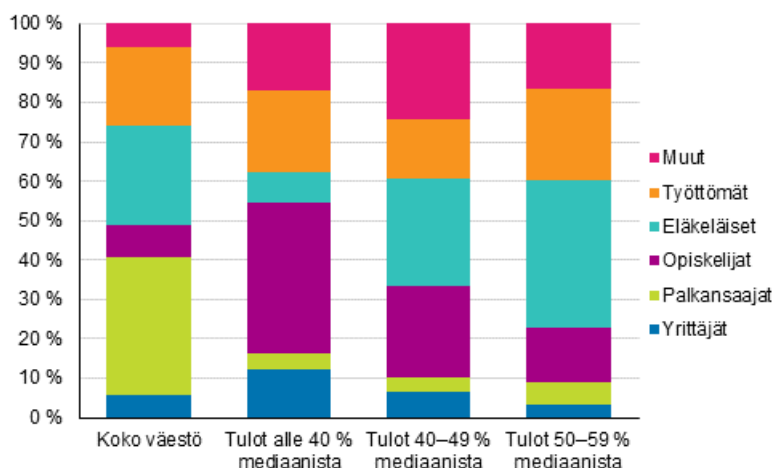
Opiskelijoista vain kolmasosa kuuluu opiskelijatalouteen eli sellaiseen kotitalouteen, jonka suurituloisin jäsen on opiskelija. Puolet opiskelijoista on jäsenenä palkansaajien talouksissa ja 15 prosenttia kuuluu muihin talouksiin. Asuminen yhdessä palkansaajan (puoliso tai vanhemmat) kanssa vähentää opiskelijan pienituloisuutta tehokkaasti, sillä vain vajaat 5 prosenttia palkansaajatalouksiin kuuluvista opiskelijoista on pienituloisia. Opiskelijatalouksiin kuuluvien opiskelijoiden keskuudessa pienituloisia on lähes seitsemän kymmenestä.

On muistettava, että kansainvälisten suositusten mukaiseen tulokäsitteeseen eivät kuulu opintolainat. Niiden merkitys opiskelijoiden toimeentulossa on kasvanut viime vuosina, sillä Kelan tilastojen mukaan opintolainaa lukuvuoden aikana nostaneiden määrä on lähes kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa.

Myös pienituloisten väestöryhmien kesken tulotasot eroavat. Kaikkein matalin mediaanitulo on pienituloisilla yrittäjillä, joilla on käytössään vuoden aikana keskimäärin 10 840 euroa kulutusyksikköä kohden. He tarvitsisivat keskimäärin hieman yli neljänneksen enemmän tuloja ylettyäkseen pienituloisuusrajalle (taulukko 2).

Kaikkein tiukimman pienituloisuusrajan (40 prosenttia mediaanista) mukaan määritelty joukko koostuu lähes 40-prosenttisesti opiskelijoista. Työttömien osuus pienituloisista on suuri toisaalta aivan 60 prosentin pienituloisuusrajan alla, mutta toisaalta myös 40 prosentin rajan alapuolella. Eläkeläiset sen sijaan sijoittuvat suurelta osin aivan pienituloisuusrajan tuntumaan. Pienituloisten eläkeläisten mediaanitulo onkin väestöryhmien suurin, 13 240 euroa vuodessa kulutusyksikköä kohden ja etäisyys pienituloisuusrajasta noin 10 prosenttia. (Kuvio 8, taulukko 2.)

Kuvio 8. Koko väestön ja pienituloisen väestön rakenne henkilön sosioekonomisen aseman mukaan vuonna 2017

Taulukko 2. Pienituloisten mediaanitulo ja sen etäisyys pienituloisuusrajasta (köyhyyskuilu) sosioekonomisen aseman mukaan vuonna 2017

	Pienituloisten mediaanitulo, €/kulutusyksikkö	Köyhyyskuilu, %
Kaikki	12 650	14,2
Yrittäjät ja maatalousyrittäjät	10 840	26,5
Palkansaajat	13 020	11,7
Opiskelijat	11 330	23,2
Eläkeläiset	13 240	10,3
Työttömät	12 260	16,8
Muut	12 970	12,0

3 Ikä ja pienituloisuus

Pienituloisuus koettelee erityisesti nuoria ja yli 74-vuotiaita. Nuoret, alle 35-vuotiaat aikuiset ovat muita useammin pienituloisia myös tiukemmilla pienituloisuusrajoilla (40 % ja 50 %) mitattuna, pienituloisten nuorten tulot ovat keskimäärin matalammat ja köyhyyskuilu eli pienituloisten keskitulojen etäisyys pienituloisuusrajasta on suurempi kuin muilla ikäryhmillä. Kaikkein pienituloisimmasta ryhmästä (tulot alle 40 % mediaanista) yli puolet on 18–34-vuotiaita. 65 vuotta täyttäneet eli eläkeiän saavuttaneet pienituloiset puolestaan ovat valtaosin aivan pienituloisuusrajan tuntumassa, heidän tulonsa ovat paremmat ja köyhyyskuilu pienempi kuin muilla ikäryhmillä. Pienituloisten 65–74-vuotiaiden osuus ikäryhmästään on lisäksi pienempi kuin väestössä keskimäärin, ja osuus on myös laskenut muita ryhmiä enemmän viime vuosina. Myös 75 vuotta täyttäneiden pienituloisuus on laskenut selvästi kymmenen viime vuoden aikana lukuunottamatta vuotta 2017, jolloin ryhmän pienituloisuusaste kasvoi.

3.1 Pienituloisuuden yleisyys ikäryhmittäin

Pienituloisuus on yleisintä nuorten ja vanhimpien keskuudessa. Nuorten aikuisten eli 18–24-vuotiaan väestön ja toisaalta vanhimman ikäryhmän, 75 vuotta täyttäneiden henkilöiden pienituloisuusasteet ovat selvästi korkeammat kuin muulla väestöllä (taulukko 3).

Vuosina 2006–2011 koko väestön pienituloisuusaste pysytteli 13 prosentin yläpuolella, mutta vuoden 2011 jälkeen osuus on vaihdellut 11,5 ja 12,8 välillä. Vuonna 2017 pienituloisuusasteet kasvoivat kaikissa ikäryhmissä lukuunottamatta 50–64-vuotiaita, joilla osuus laski. Osuus kasvoi eniten 75 vuotta täyttäneillä (2,4 prosenttiyksikköä) ja 18–24-vuotiailla (1,3 prosenttiyksikköä). Pienituloisissa kotitalouksissa asuvien lasten määrä kasvoi 9 000 ja iäkkäiden 12 000. (Taulukko 3.)

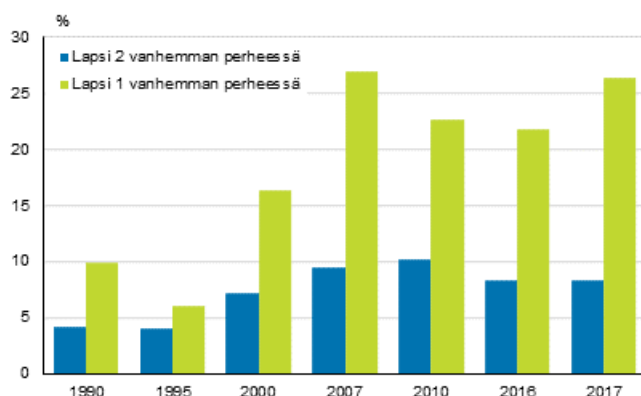
Taulukko 3. Pienituloisuusasteet henkilön iän mukaan vuosina 1995–2017, prosenttia, sekä pienituloisten lukumäärä vuosina 2007 ja 2017

	1995	2000	2007	2010	2016	2017	Pienituloisia vuonna 2007	Pienituloisia vuonna 2017
0–17 v	4,4	8,8	12,1	11,8	10,2	11,1	133 000	119 000
18–24 v	21,0	20,1	26,4	26,5	26,2	27,5	117 000	116 000
25–34 v	5,0	7,4	8,8	11,4	12,0	12,2	57 000	84 000
35–49 v	5,7	8,2	9,6	9,5	7,5	8,3	101 000	82 000
50–64 v	7,0	8,1	10,3	11,4	9,3	9,1	116 000	99 000
65–74 v	9,4	11,4	16,6	12,9	7,2	7,3	76 000	49 000
75 vuotta täyttäneet	15,6	23,0	30,8	26,9	19,2	21,6	121 000	105 000
Kaikki henkilöt	7,6	10,5	13,8	13,7	11,5	12,1	721 000	654 000

Alle 18-vuotiaiden lasten pienituloisuuteen alettiin kiinnittää huomiota 1990-luvun laman jälkeen, kun siihen asti matala lasten pienituloisuusaste kasvoi nopeasti. Vuosituhannen vaihteessa kotitalouden rahatulosten perusteella laskettu lasten pienituloisuusaste lähestyi koko väestön pienituloisuusastetta. 2000-luvulla lasten ja koko väestön pienituloisuusasteet ovat kehittyneet samalla tavoin. Lasten pienituloisuusaste kävi korkeimmillaan vuosina 2007 ja 2008, jolloin myös koko väestön pienituloisuusaste oli korkeimmillaan. 2010-luvulla lasten pienituloisuusaste on vaihdellut 9,4 ja 11,1 prosentin välillä. Vuonna 2017 lapsista 11,1 prosenttia kuului pienituloiseen kotitalouteen. (Taulukko 3).

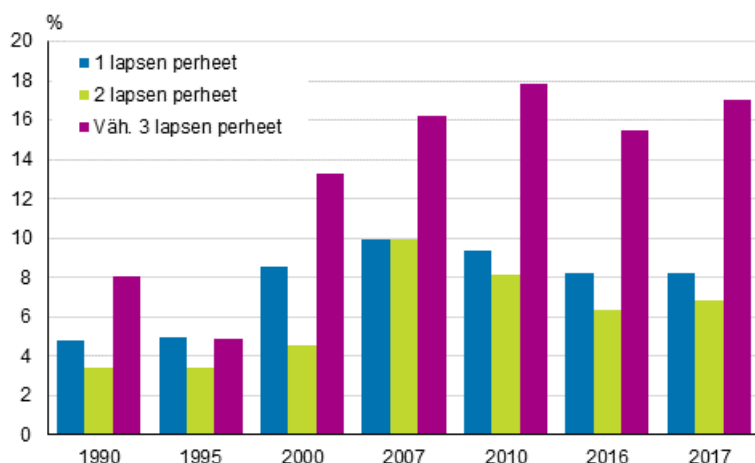
Lasten pienituloisuus liittyy usein perhetyyppiin, sillä pienituloisuus – joka määräytyy kotitalouden kaikkien jäsenten yhteenlaskettujen tulojen pohjalta – on tavallisempaa yhden huoltajan talouksiin kuuluvilla lapsilla kuin kahden (tai useamman) aikuisen talouteen kuuluvilla lapsilla. Sekä yhden että kahden huoltajan kotitalouksiin kuuluvien lasten pienituloisuus alkoi kasvaa 1990-luvun lopulla muun väestön ohella, mutta yhden huoltajan perheiden lasten pienituloisuus kasvoi jyrkemmin (kuvio 9). Yhden huoltajan talouksiin kuuluvien lasten pienituloisuusasteeseen liittyy muita perhetyyppejä enemmän otostutkimuksesta johtuvaa satunnaisvaihtelua, mutta ero kahden vanhemman kotitalouksissa asuviin lapsiin on kuitenkin selvä. Vuonna 2017 yhden huoltajan talouteen kuuluvista lapsista noin joka neljäs kuului pienituloiseen kotitalouteen kun kahden huoltajan perheiden lapsista taas 8 prosenttia kuului pienituloisiin talouksiin.

Kuvio 9. Lasten pienituloisuusasteet huoltajien lukumäärän mukaan vuosina 1990–2017, prosenttia

Pienituloisuus on yleisempää niiden lasten keskuudessa, jotka kuuluvat monilapsisiin perheisiin (kuvio 10). Kolmen tai useamman lapsen perheisiin kuuluvien lasten pienituloisuusaste oli 17 prosenttia kun kaksilapsisten perheiden lasten pienituloisuusaste oli alle 7 prosenttia vuonna 2017. Yhden lapsen perheisiin kuuluvien lasten pienituloisuusaste, 8 prosenttia, oli puolestaan korkeampi kuin kaksilapsisissa perheissä asuvien lasten.

Kuvio 10. Lasten pienituloisuusasteet perheen lapsiluvun mukaan vuosina 1990–2017, prosenttia

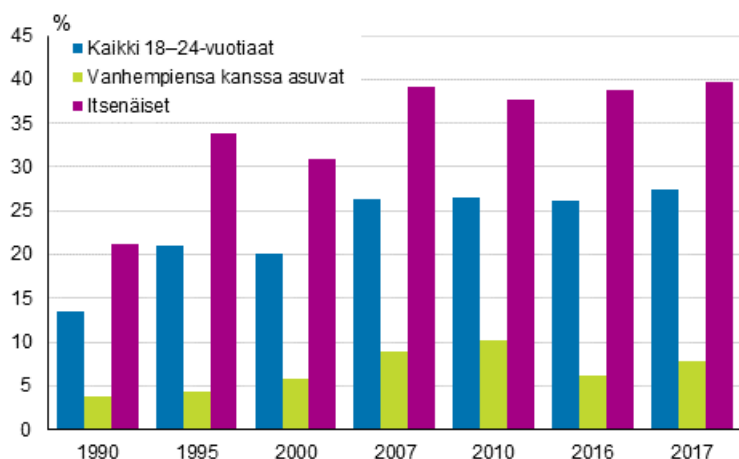

18–24-vuotiaiden nuorten pienituloisuusaste on muihin ikäryhmiin verrattuna korkein (taulukko 3). 27,5 prosenttia nuorista kuului vuonna 2017 pienituloiseen talouteen. Nuorten pienituloisuus riippuu kotitalouden koostumuksesta ja siitä, millaista toimintaa nuorella on. Kaksi kolmesta pienituloisesta nuoresta on opiskelijoita ja 87 prosenttia pienituloisista nuorista on muuttanut pois vanhempiensa luota.

Ikäluokasta, johon kuuluu noin 420 000 nuorta, noin 39 prosenttia on kotitaloudessa lapsen asemassa ja 60 prosenttia on jo taloudellisessa vastuussa itsestään (itse kotitalouden viitehenkilö, viitehenkilön puoliso tai vanhemman asemassa). Itsenäisesti asuvien nuorten pienituloisuus oli vuonna 2017 viisi kertaa yleisempää verrattuna vanhempiensa kanssa asuvien nuorten pienituloisuuteen (kuvio 11).

Erytisesti nuorten opiskelijoiden toimeentuloa tarkasteltaessa on muistettava, että tulokäsitteestä puuttuvat kokonaan opintolainat. Opintoraha ja opiskelijan asumistuki huomioidaan tulona, samoin kuin kotitalouksien väliset tulonsiirrot – toisilta kotitalouksilta elämiseen, opiskeluun ja laskujen maksaminen saatu raha – jotka kerätään tulonjakotilastossa haastattelemalla.

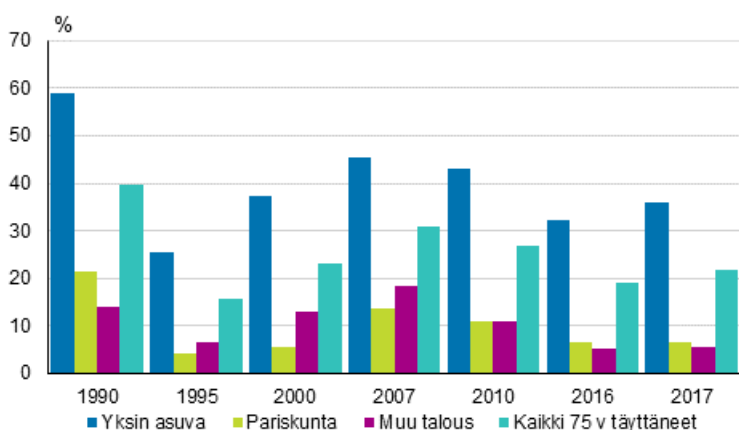
Kuvio 11. Itsenäistyneiden ja vanhempiensa talouteen kuuluvien nuorten pienituloisuusasteet vuosina 1990–2017, prosenttia

75 vuotta täyttäneiden määrä on kasvanut voimakkaasti 1990-luvun alusta. Tulonjakotilaston tarkastelun kohteena on niin sanottu kotitalousväestö, eli yksityisasunnoissa asuvat. Vuoden 1990 jälkeen ikäryhmä on kasvanut 226 000 henkilöllä eli lähes kaksinkertaistunut. Kotitalousväestöön kuului 486 000 yli 74-vuotiasta vuonna 2017. Heistä 21,6 prosenttia eli 105 000 henkilöä oli pienituloisia. (Taulukko 3 ja kuvio 12.) 75 vuotta täyttäneistä kotitalousväestöön kuuluvista henkilöistä 60 prosenttia on naisia. Heidän osuutensa on korkea myös pienituloisista, 77 prosenttia. Ikääntyneiden naisten pienituloisuusaste oli 27 prosenttia ja miesten 13 prosenttia vuonna 2017.

Puolet 75 vuotta täyttäneistä asuu yhden hengen talouksissa ja noin 41 prosenttia kahden hengen talouksissa. Loput noin 7 prosenttia asuu muissa talouksissa, esimerkiksi aikuisten lasten ja muiden sukulaisten kanssa. Yksin asuminen lisää köyhyysriskiä myös ikääntyneillä: ikääntyneistä yksin asuvista noin 35 prosenttia oli vuonna 2017 pienituloisuusrajan alla. Puolisonsa kanssa asuvien ikääntyvien pienituloisuus alittaa väestön yleisen pienituloisuusasteen: 75 vuotta täyttäneiden puolison kanssa asuvien pienituloisuusaste oli 6,5 prosenttia vuonna 2017. 75 vuotta täyttäneiden pienituloisuus on vähentynyt kymmenen viime vuoden aikana lukuunottamatta vuotta 2017, jolloin se kasvoi (kuvio 12).

Kuvio 12. 75 vuotta täyttäneiden pienituloisuusasteet kotitalouden tyyppin mukaan vuosina 1990–2017, prosenttia

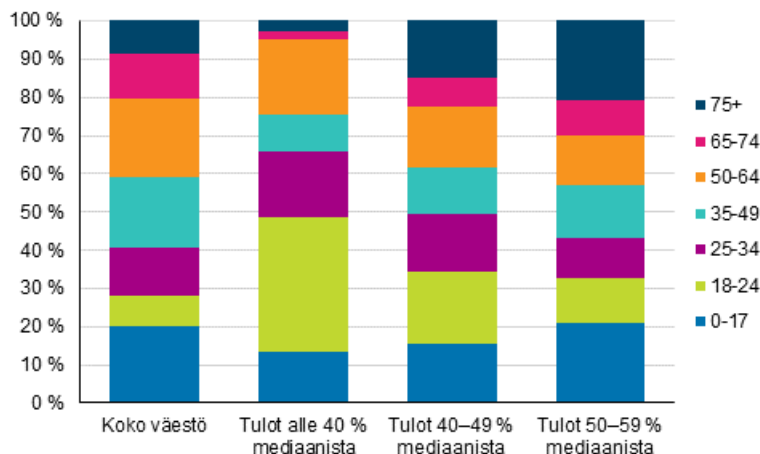

3.2 Pienituloisuuden rakenne iän mukaan

Pienituloisten joukossa on väestöosuuteensa nähden suhteellisen paljon nuoria, 18–24-vuotiaita sekä 75 vuotta täyttäneitä. 18–24-vuotiaita henkilöitä on koko väestöstä vajaat kahdeksan prosenttia, mutta pienituloisista heitä on vajaat 18 prosenttia. Iäkkäiden 75 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä on 9 prosenttia, mutta pienituloisista heidän osuutensa on 16 prosenttia.

Ikärakenne kuitenkin poikkeaa eri kohdissa pienituloisten tulojakaumaa. Kaikkein pienituloisimpien (tulot alle 40 % mediaanista) joukko on selvästi nuorempaa kuin juuri pienituloisuusrajan alla (50–59 % mediaanista) olevien joukko. Pienituloisimmista 53 prosenttia on 18–34-vuotiaita, ja 65 vuotta täyttäneitä on vajaat viisi prosenttia. Pienituloisuusrajan tuntumassa olevista puolestaan noin 30 prosenttia on 65 vuotta täyttäneitä. (Kuvio 13.)

Kuvio 13. Koko väestön ja pienituloisen väestön rakenne iän mukaan vuonna 2017

Ikäryhmittäiset erot sijoittumisessa pienituloisuusjakaumalle näkyvät myös pienituloisten tulotarkasteluissa. Pienituloisten mediaanitulot ovat 18–24-vuotiailla noin 11 280 euroa vuodessa ja 65–74-vuotiailla 13 290 euroa. Vuonna 2017 pienituloisilta nuorilta puuttui keskimäärin 23,5 prosenttia tuloista, joilla he olisivat nousseet pienituloisuusrajalle, 65–74-vuotiailta taas 9,9 prosenttia. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Pienituloisten mediaanitulo ja sen etäisyys pienituloisuusrajasta (köyhyyskuilu) iän mukaan vuonna 2017

	Pienituloisten mediaanitulo, €/kulutusyksikkö	Köyhyyskuilu, %
Kaikki	12 650	14,2
0–17	12 970	12,0
18–24	11 280	23,5
25–34	12 060	18,2
35–49	12 820	13,1
50–64	12 270	16,8
65–74	13 290	9,9
75+	13 260	10,1

4 Kotitalouden elinvaihe ja pienituloisuus

Pienituloisuus on kytköksissä kotitalouden kokoon, lasten lukumäärään ja tulonsaajina toimivien määrään. Tulotaso on tavallisesti parempi, kun kotitaloudessa on enemmän kuin yksi tulonsaaja.

Kulutussyksikkökohtaiseen tuloon vaikuttaa kuitenkin myös kotitalousrakenne. Yksinasuvien pienituloisuus on yleisempää kuin kahden aikuisen talouksien, samoin yhden huoltajan talouksissa asuvien aikuisten ja lasten köyhyysriski on suurempi kuin kahden aikuisen lapsiperheisiin kuuluvien. Vuonna 2017 pienituloisten osuus pienentyi muissa elinvaiheoryhmissä paitsi lapsiperheissä (taulukko 5). Lapsiperheissä asuvia pienituloisia oli 18 000 edellisvuotta enemmän.

Taulukko 5. Pienituloisuusasteet henkilön kotitalouden elinvaiheen mukaan vuosina 1995–2017, prosenttia, sekä pienituloisten lukumäärä vuonna 2017

	1995	2000	2007	2010	2016	2017	Pienituloisia vuonna 2007	Pienituloisia vuonna 2017
Yhden hengen taloudet	23,0	27,4	33,7	32,8	28,3	29,1	328 000	340 000
Lapsettomat parit	4,9	5,4	7,2	7,2	5,3	5,0	106 000	82 000
Kotitaloudet, joissa lapsia	4,2	7,7	10,6	10,5	8,7	9,5	236 000	208 000
— Parit, joilla lapsia	4,0	6,6	8,6	9,1	7,0	7,4	171 000	142 000
— Yhden huoltajan taloudet	6,2	15,6	26,4	22,2	22,0	25,0	65 000	66 000
Muut	5,3	6,5	9,4	9,6	6,5	5,5	50 000	24 000
Kaikki henkilöt	7,6	10,5	13,8	13,7	11,5	12,1	721 000	654 000

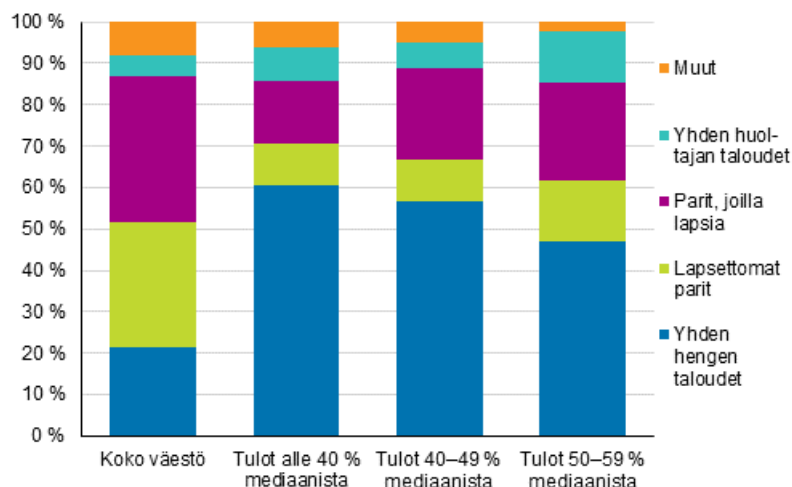
Reilu viidesosa kotitalousväestöstä, noin 1,167 miljoonaa henkilöä, asui vuonna 2017 **yhden hengen talouksissa**, ja heistä 29,1 prosenttia oli pienituloisia. Pienituloisuus on erityisen yleistä nuorimmissa, alle 35-vuotiaiden yhden hengen talouksissa, joista noin 42 prosenttia oli pienituloisia vuonna 2017. Väestön keskiarvoon verrattuna pienituloisuus on yleistä myös 35–64-vuotiailla (21,4 %) sekä 65 vuotta täyttäneillä yksinasujilla (28,5 %). Pienituloisuus on kasvanut kaikissa yksin asuvien ikäryhmissä 1990-luvun puolenvälin jälkeen, mutta vanhimman ikäryhmän pienituloisuusasteet ovat laskeneet trendinomaisesti etenkin vuoden 2008 jälkeen. Nuorimman ikäryhmän pienituloisuusaste taas on jatkanut trendinomaisesti kasvuaan.

Lapsettomien parien pienituloisuus on koko väestön keskiarvoa vähäisempää (5,0 %). Ikäryhmien välillä on kuitenkin eroa niin, että nuorten, alle 35-vuotiaiden parien pienituloisuus on selvästi yleisempää (11,1 %) kuin vanhempien pariskuntien (3,4 %).

Yhden huoltajan talouksissa (joissa on huollettavia alaikäisiä) asuvien henkilöiden pienituloisuusaste on edelleen korkea (25,0 %) huolimatta siitä, että vuoden 2007 jälkeen se on laskenut. Yhden huoltajan talouksissa asuvien pienituloisuus kasvoi 3 prosenttiyksikköä vuonna 2017. Yhden huoltajan talouksiin verrattuna **kahden huoltajan lapsiperheissä** asuvien henkilöiden pienituloisuusasteet ovat keskimääräistä alempia (7,4 %).

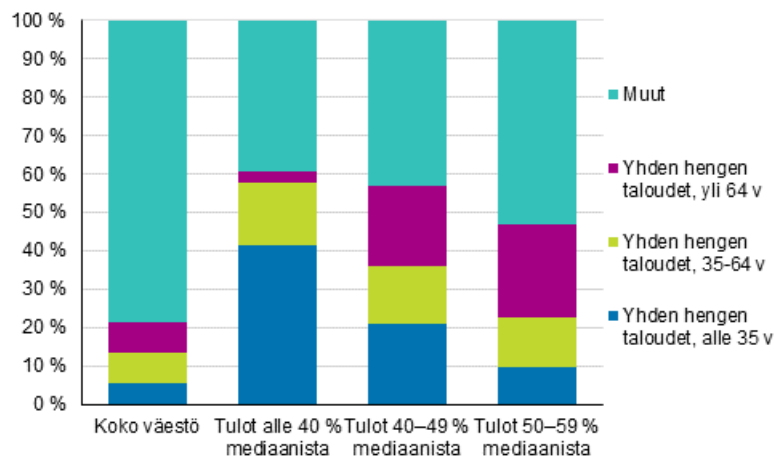
Koko väestöstä viidennes on yksinasuvia, mutta pienituloisista jopa puolet. Heidän osuutensa onkin suuri kaikissa pienituloisten tulojakauman kohdissa. Lapsettomiin pariskuntiin lukeutuvien henkilöiden osuus pienituloisista on puolestaan pienempi kuin heidän osuutensa väestöstä: koko väestöstä kahden aikuisen talouksiin kuuluu 30 prosenttia henkilöistä, mutta pienituloisista vain noin 13 prosenttia. Lapsiperheisiin kuuluvien osuus pienituloisista on pienempi kuin heidän osuutensa koko väestöstä. Lapsitalouksien joukosta erottuvat kuitenkin yksinhuoltajien talouksissa asuvat henkilöt, joita on koko väestöstä alle 5 prosenttia, mutta pienituloisista 10 prosenttia. (Kuvio 14.)

Kuvio 14. Pienituloisen väestön ja koko väestön rakenne vuonna 2017, prosenttia

Yksinasuvien henkilöiden pienituloisuutta tarkasteltaessa huomataan iän mukaisia eroja. 70 prosenttia ikääntyvistä, yksinasuvista pienituloisista on juuri pienituloisuusrajan alapuolella (tulot 50–59 % mediaanista) kun alle 35-vuotiaista noin 40 prosenttia on kaikkein kireimmän pienituloisuusrajan alapuolella (tulot alle 40 % mediaanista). Kaikkein pienituloisimpien joukosta 42 prosenttia kuuluukin nuoriin yksinasujiin (kuvio 15). Pienituloisten yksinasuvien nuorten pienituloisuuden syvyys näkyy myös tuloissa, sillä heidän mediaanitulonsa ovat muita ryhmiä pienemmät: etäisyys pienituloisuusrajasta on nuorimmilla yksinasujilla noin 25 prosenttia, kun 65 vuotta täyttäneillä se on noin 11 prosenttia.

Kuvio 15. Yksinasuvan ja muun pienituloisen väestön osuus pienituloisista henkilön iän mukaan vuonna 2017, prosenttia

Taulukko 6. Pienituloisten mediaanitulo ja sen etäisyys pienituloisuusrajasta (köyhyyskuilu) kotitalouden elinvaiheen mukaan vuonna 2017

	Pienituloisten mediaanitulo, €/kulutusyksikkö	Köyhyyskuilu, %
Kaikki kotitaloudet	12 650	14,2
Yhden hengen taloudet	12 360	16,2
Lapsettomat parit	13 230	10,3
Parit, joilla lapsia	12 900	12,6
Yksinhuoltajataloudet	13 210	10,4
Kotitaloudet, joissa lapsia	12 970	12,0
Muut taloudet	11 600	21,4

Liitetaulukot

Liitetaulukko 1. Pienituloisuusindikaattoreita 1990-2017

	1990	1995	2000	2005	2013	2014	2015	2016	2017
Koko väestön mediaanitulo, e	19 090	17 060	18 770	22 130	24 230	24 050	23 970	24 230	24 580
Pienituloisuusraja, e	11 450	10 240	11 260	13 280	14 540	14 430	14 380	14 540	14 750
Pienituloisten mediaanitulo, e	9 840	8 670	9 710	11 380	12 490	12 500	12 380	12 530	12 650
Köyhyysvaje, e	1 620	1 560	1 550	1 900	2 050	1 930	2 010	2 000	2 090
Köyhyysvaje, %	14,1	15,3	13,8	14,3	14,1	13,4	13,9	13,8	14,2
Pienituloisuusaste	10,5	7,6	10,5	12,7	12,8	12,5	11,7	11,5	12,1
Pienituloisia henkilöitä	521 000	386 000	534 000	656 000	690 000	674 000	634 000	623 000	654 000

Liitetaulukko 2. Pienituloisuusrajoja erityyppisille kotitalouksille vuonna 2017

	Pienituloisuusraja vuodessa, e/kotitalous	Taloudessa kulutus- yksiköitä
1 aikuinen	14 750	1,0
1 aikuinen ja 1 lapsi alle 14 v	19 180	1,3
1 aikuinen ja 2 lasta alle 14 v	23 600	1,6
1 aikuinen ja 3 lasta alle 14 v	28 030	1,9
1 aikuinen, 1 lapsi alle 14 v ja 1 lapsi 14-17 v	26 550	1,8
2 aikuista	22 130	1,5
2 aikuista (vanhemmat) ja 1 lapsi alle 14 v	26 550	1,8
2 aikuista (vanhemmat) ja 2 lasta alle 14 v	30 980	2,1
2 aikuista (vanhemmat) ja 3 lasta alle 14 v	35 400	2,4
2 aikuista (vanhemmat) ja 4 lasta alle 14 v	39 830	2,7
2 aikuista (vanhemmat) ja 1 lapsi 14-17 v	29 500	2,0
2 aikuista (vanhemmat) ja 2 lasta 14-17 v	36 880	2,5
2 aikuista (vanhemmat), 1 lapsi alle 14 v ja 1 lapsi 14-17 v	33 930	2,3
3 aikuista (esim. vanhemmat ja 18 v täyttänyt lapsi)	29 500	2,0
4 aikuista (esim. vanhemmat ja kaksi 18 v täyttänyttä lasta)	36 880	2,5

Liitetaulukko 3. Pienituloisuusindikaattoreita 1966-2017

Tilastovuosi	Henkilöitä pienituloisissa kotitalouksissa	Osuus väestöstä	Lapsia pienituloisissa kotitalouksissa	Osuus kaikista alle 18-vuotiaista	Pienituloisuusraja euroa/kulutusyksikkö, vuoden 2017 rahan arvossa
1966	861 000	18,6	329 000	20,3	4 790
1971	676 000	15,2	212 000	15,9	6 310
1976	522 000	11,5	135 000	10,8	8 240
1981	572 000	12,1	117 000	10,3	8 900
1986	452 000	9,2	82 000	7,1	9 860
1987	468 000	9,6	85 000	7,3	10 190
1988	487 000	10,0	77 000	6,6	10 440
1989	537 000	10,9	78 000	6,6	10 950
1990	521 000	10,5	62 000	5,1	11 450

	Henkilöitä pienituloisissa kotitalouksissa	Osuus väestöstä	Lapsia pienituloisissa kotitalouksissa	Osuus kaikista alle 18-vuotiaista	Pienituloisuusraja euroa/kulutussyksikkö, vuoden 2017 rahan arvossa
1991	490 000	9,8	71 000	5,8	11 440
1992	442 000	8,8	67 000	5,4	10 770
1993	363 000	7,2	60 000	5,2	10 150
1994	371 000	7,4	48 000	4,1	10 040
1995	386 000	7,6	50 000	4,3	10 240
1996	430 000	8,5	59 000	5,1	10 360
1997	430 000	8,5	63 000	5,5	10 530
1998	490 000	9,6	81 000	7,1	10 810
1999	485 000	9,5	78 000	6,8	11 080
2000	534 000	10,5	97 000	8,6	11 260
2001	596 000	11,6	111 000	9,9	11 640
2002	582 000	11,3	105 000	9,5	11 960
2003	573 000	11,1	110 000	10,0	12 240
2004	612 000	11,9	111 000	10,0	12 790
2005	656 000	12,7	105 000	9,5	13 280
2006	679 000	13,1	120 000	10,9	13 380
2007	721 000	13,8	132 000	12,0	13 830
2008	728 000	13,9	129 000	11,8	14 030
2009	697 000	13,2	124 000	11,4	14 290
2010	728 000	13,7	128 000	11,7	14 450
2011	704 000	13,2	120 000	11,0	14 510
2012	635 000	11,9	102 000	9,4	14 480
2013	690 000	12,8	117 000	10,8	14 540
2014	674 000	12,5	106 000	9,9	14 430
2015	634 000	11,7	100 000	9,3	14 380
2016	623 000	11,5	109 000	10,1	14 540
2017	654 000	12,1	117 000	10,9	14 750

Laatuseloste: tulonjakotilasto

1. Tilastotietojen relevanssi

Tulonjakotilasto on vuosittain laadittava otospohjainen tilasto, joka kuvaa kotitalouksien ja ammatissa toimivien henkilöiden tulojen määrää ja muutosta, tulojen rakennetta sekä niiden jakautumista Suomessa. Kotitalouksien tulokehitystä seurataan pitkinä aikasarjoina. Tulonjakotilaston aikasarjatiedot muodostetaan takautuvasti vertailukelpoisiksi. Ensimmäinen varsinainen tulonjakotilasto laadittiin vuonna 1977.

Tulonjakotilaston tietosisältö perustuu kansainvälisiin tulonjakotilaston suosituksiin¹⁾. Tietoina ovat kotitalouksien bruttotulot eli palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot ja saadut tulonsiirrot, sekä maksetut tulonsiirrot. Näiden tulokomponenttien perusteella muodostuu käytettävissä olevat rahatulot, joka on tulonjakotilaston ensisijainen tulokäsite vuodesta 2011 lähtien. Tietosisältö vastaa EU:n tulo- ja elinolutilastossa (EU-SILC) sekä OECD:n tulonjakotietokannassa käytettäviä tulokäsitteitä (ks. 6 Tilastojen vertailukelpoisuus).

Tilastokeskus julkaisee tietoja kotitalouksien toimeentulosta, tuloeroista ja pienituloisuudesta väestöryhmittäin tulonjakotilaston internet-sivuilla. Tietoja tilastoidaan muun muassa kotitalouksien tulotason, sosioekonomisen aseman, elinvaiheen ja iän mukaan.

Tulonjakotilastossa on myös tietoa veloista, asumisesta, asumismenoista, muista kotitalouksien toimeentuloon vaikuttavista tekijöistä ja toimeentulon riittävytydestä. Tilastokeskus ja Euroopan yhteisön tilastovirasto EUROSTAT julkaisevat tietoja eri yhteyksissä säännöllisesti verkkosivuillaan.

Tulonjakotilastossa perusaineistosta laaditaan vuosittain palveluaineisto, jota luovutetaan tutkimustarkoituksiin. Tulonjaon palveluaineistoa käytetään julkishallinnossa, yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa tulonjaon ja sosiaaliturvaetuksien tutkimukseen ja kehittämiseen. Palveluaineiston tutkimuskäytön erityisenä muotona on mikrosimulointi. Tulonjakotilaston palveluaineiston lisäksi sen perusaineistosta laaditaan erillisestä pyynnöstä erityisselvityksiä ja toimeksiantoja.

Tulonjakotilaston aineisto on yleisesti käytetty tutkimusaineisto kansainvälisessä vertailevassa tutkimuksessa. Tulonjakotilaston tietojen keruun yhteydessä kerätään tietoja Eurostatin EU:n tulo- ja elinolutilastoa EU-SILCiä varten (EU:n parlamentin ja neuvoston asetus 1177/2003). Tämän aineiston tutkimuskäyttö on Eurostatin kautta vilkasta. Tulonjakotilaston aineistoa toimitetaan määrävuosin Luxemburg Income Study'n (LIS) kansainväliseen tietokantaan, joka on maailmanlaajuisessa tutkimuskäytössä. Aineistoa toimitetaan säännöllisesti myös OECD:lle ja kansainväliseen EUROMOD-mikrosimulointitutkimukseen.

2. Tilastotutkimuksen menetelmäkuvaus

Tilasto perustuu vuosittain kerättävään otosaineistoon. Perustiedot kerätään yhdistämällä kotitalouksilta haastattelemalla kerättyjä tietoja ja rekisteritietoja. Pääosa kotitalouksien luokittelutiedoista sekä ne tulotiedot, joita ei ole saatu rekistereistä, on kerätty haastattelemalla.

Haastattelut

Haastatteluista vastaa Tilastokeskuksen Tiedonhankinta-yksikkö. Haastattelut tehdään tietokoneavusteisesti Blaise-lomakeohjelmiston avulla valtaosin puhelinhaastatteluina. Kielenä käytetään haastateltavan valinnan mukaan joko suomea, ruotsia tai englantia (tilastovuodesta 2014 lähtien). Haastattelun keskimääräinen kesto oli noin 29 minuuttia vuoden 2017 tutkimuksessa.

Rekisterit

Suuri osa tutkimuksen tiedoista saadaan hallinnollisista rekistereistä ja tilastorekistereistä. Tulonjakotilaston rekisterilähteitä ovat:

1) OECD (2013) OECD Framework for Statistics on the Distribution of Household Income, Consumption and Wealth, OECD Publishing <http://dx.doi.org/10.1787/9789264194830-en>.

- Väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmä ja Tilastokeskuksen Suomen väestöä koskeva tietokanta
- Verohallituksen verotietokanta
- Kansaneläkelaitoksen eläkevakuutus-, sairausvakuutuskorvaus- ja kuntoutusrekisteri, elatustukirekisteri, opintotukirekisteri, asumistukirekisteri sekä toimeentulotukirekisteri
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toimeentulotukirekisteri
- Eläketurvakeskuksen eläketapahtumarekisteri
- Tilastokeskuksen tutkintorekisteri
- Valtiokonttorin sotilasvammakorvausjärjestelmän tietokanta
- Koulutusrahaston tiedostot
- Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen maatilarekisteri
- Tilastokeskuksen yritysrekisteri
- Finanssivalvonnan (FIVA) tiedot (ansiosidonnaiset työttömyyspäivärahat)

Perusjoukko

Tilaston kohdeperusjoukon muodostavat Suomessa tilastovuoden lopussa (31.12.2017) vakinaisesti asuvat yksityiskotitaloudet eli ns. kotitalousväestö. Tutkimuksen ulkopuolelle jäävät

- osoitteettomat
- laitospöytä (esimerkiksi pitkäaikaisesti vanhainkodeissa, hoitolaitoksissa, vankiloissa tai sairaaloissa asuvat)
- pysyvästi ulkomailla asuvat, ja myös yli vuoden tilapäisesti ulkomailla oleskelevat, jos heidän Suomessa asuva kotitaloutensa katsoo, että henkilö ei viitevuonna kuulunut kyseiseen kotitalouteen
- turvapaikanhakijat ja tilapäisesti Suomessa asuvat.

Varusmiehet luetaan tilaston perusjoukkoon kuuluviksi. Kuhunkin kotitalouteen kuuluvat henkilöt määritellään haastattelun perusteella tilastovuoden lopun tilanteen mukaan.

Otanta-asetelma

Tulonjakotilasto perustuu kiertävään paneeliotokseen. Kotitalous osallistuu tutkimukseen neljänä peräkkäisenä vuotena, eli tilastovuoden aineisto koostuu 1.–4. tutkimuskertaa otoksessa mukana olevista kotitalouksista (taulukko 2). Vuoteen 2008 saakka tulonjakotilaston otos sisälsi kaksi paneelia, eli otoksessa ensimmäistä ja toista tutkimuskertaa mukana olevat kotitaloudet. Siirryttäessä kahdesta neljään tutkimuskertaan pienennettiin lähtötosta siten, että ensimmäiselle tutkimuskerralle on valittu vuoden 2009 tilastosta alkaen 5 000 kotitaloutta aikaisemman 7 500:n sijaan.

Tulonjakotilaston otanta-asetelmana on kaksivaiheinen ositettu otanta. Ensimmäisessä vaiheessa muodostetaan ns. master-otos poimimalla systemaattisella otannalla 50 000 16 vuotta täyttäneitä kohdehenkilöä Tilastokeskuksen väestöä koskevasta tietokannasta²⁾ (tilastovuonna 2015 poikkeuksellisesti 100 000). Otokseen poimitujen kohdehenkilöiden asutokunnat muodostetaan yhdistämällä kohdehenkilön kanssa samassa asunnossa vakituisesti asuvat henkilöt asuinpaikkatunnuksen avulla. Toisessa vaiheessa master-otoksesta poimitaan ositteittain varsinainen tulonjakotilaston otos, 5 000 asutokuntakotitaloutta. Kotitalouden todennäköisyys sisältyä otokseen riippuu osituskriteerien ohella 16 vuotta täyttäneiden jäsenten lukumäärästä. Ositteet muodostetaan tilastovuotta edeltävän vuoden verotietojen perusteella. Ositteiden muodostamisessa käytetään tietoja asutokuntakotitalouden valtionveronalaisista tuloista ja kotitalouden jäsenten sosioekonomisista ryhmistä³⁾. Verorekisterin tietojen perusteella muodostetut sosioekonomiset ryhmät ovat palkansaajat, maatalousyrittäjät, muut yrittäjät, eläkeläiset ja muut. Vuonna 2014 ositteiden määrä vähennettiin kahteentoista yhdistämällä verotietueettomat pienituloisten muut 1 ryhmään. Muutos ei vaikuta tietojen vertailukelpoisuuteen. Ositekohtaisten otoskokojen määrittelyssä eli otoksen kiintiöinnissä on otettu huomioon tulonjakotutkimuksen erityistarpeet. Yrittäjillä ja suurituloisilla on muita suurempi todennäköisyys sisältyä otokseen. Otoksen kiintiöintiä muutettiin vuodesta 2007 alkaen

2) Vuodesta 2003 lähtien ikäraja on ollut 16 vuotta aikaisemman 15 vuoden sijaan. Tähän päädyttiin sovitettaessa kansallisen tulonjakotilaston ja Euroopan yhteisön tilastoviraston Eurostatin EU:n tulo- ja elinolotilaston (EU-SILC) edellyttämiä toteuttamiskäytäntöjä.

3) Vuodesta 2003 lähtien ositteet on määritelty kohdehenkilön kotitalouden sosioekonomisen ryhmän ja tuloluokan mukaan, kun aiemmin luokittelu tehtiin kohdehenkilön mukaan. Ositeluokittelun muutos perustuu testeihin, joissa kotitalouteen perustuvan luokittelun todettiin olevan estimoinnin kannalta tehokkaamman kuin henkilöön perustuvan.

kasvattamalla pienituloisten ja eläkeläisten lukumäärää. Muutoksen taustalla oli tarve tehostaa pienituloisuusindikaattorien, esimerkiksi pienituloisuusasteen, estimointia.

Tulonjakotilaston siirryttyä neljän paneelin kiertävään otokseen vuonna 2009 on 2.–4. tutkimuskerralle poimittu 16-vuotiaiden kohdehenkilöiden lisäotokset vuosittain. Vuonna 2009 poimittiin lisäksi poikkeuksellisesti 17-vuotiaiden kohdehenkilöiden lisäotokset tutkimuksen 3.–4. tutkimuskerralle ja 18-vuotiaiden kohdehenkilöiden lisäotos 4. tutkimuskerralle. Tutkimuskerrasta riippuen lisäotokseen poimitut kohdehenkilöt osallistuvat tutkimukseen 1–3 tutkimuskertaa. Lisäotoksilla varmistetaan tilaston edustavuus kotitalousväestön ikäjakauman suhteen.

Painokertoimet

Hyväksytysti osallistuneet kotitaloudet ja henkilöt saavat painokertoimen, jolla niiden tiedot korotetaan edustamaan perusjoukon tietoja. Kotitalouksille muodostetaan aluksi asetelmapainot käyttäen hyväksi kotitalouden sisällymistodennäköisyyttä. Tämän jälkeen hyväksytyyn otoksen asetelmapainoille tehdään vastauskatkorjaus kertomalla ne ositteittain hyväksytysti vastanneiden kotitalouksien osuuden käänteisluvulla. Nämä otostason tietojen perusteella vastauskatkorjatut painot kalibroidaan CALMAR-makrolla vastaamaan perusjoukon keskeisiä tunnettuja jakaumia. Menettelyllä pyritään pienentämään kadon valikoivuuden aiheuttamaa harhaa ja tuottamaan mahdollisimman tarkkoja estimaatteja tärkeimmille tulomuuttujille. Vuoden 2017 aineiston painojen kalibroinnissa käytettiin seuraavia tietoja:

- alue (maakuntajako, jossa Helsinki ja muu pääkaupunkiseutu erikseen; tilastollinen kuntaryhmitys)
- asutokunnan koko ensimmäisen tutkimuskerran otokselle ja kotitalouden koko jatkavien tutkimuskertojen otoksille (tilastovuonna 2017; tätä ennen kaikkien tutkimuskertojen otosten kalibroinnissa käytettiin asutokunnan kokoa)
- jäsenten ikä- ja sukupuoliryhmät
- 16 vuotta täyttäneiden koulutusaste (tilastovuodesta 2016 alkaen; ks. [laatuseloste tilastovuodelle 2016](#))
- keskeisten tuloerien kokonaissummat: palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot, työttömyyspäivärahat (peruspäiväraha ja työmarkkinatuki, ansiosidonnainen osuus), eläkkeet, asunto- ja opintolainojen korot; tulonsaajien lukumäärät (ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha, palkkatulot, eläketulot)
- tulonjaon kokonaistilaston pienituloisiin asutokuntiin kuuluvien henkilöiden lukumäärä asutoväestössä, rekisteripohjainen tulokäsike (tilastovuodesta 2015 alkaen)

3. Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Taulukossa 1 on esitetty tietoja vuoden 2017 tulonjakotilaston ensimmäisen tutkimuskerran otoksesta ja kadosta ositteittain. Ositteessa oleva numero kuvaa tuloluokkaa, esimerkiksi palkansaajat on jaettu valtionveronalaisten tulojen mukaan neljään luokkaan (1=pienituloisin, 4=suurituloisin luokka).

Taulukko 1. Vuoden 2017 tulonjakotilaston I tutkimuskerran otoksen jakautuminen ositteittain

	Masterotoksen koko	Brutto-otos	Poimintasuhde, %	Hyväksytyt kotitalouksia	Kato	Ylipeitto
Osio						
Palkansaajat 1	10 579	821	7,7	417	396	8
Palkansaajat 2	8 059	652	8,0	375	271	6
Palkansaajat 3	6 752	569	8,4	348	216	5
Palkansaajat 4	3 390	500	14,7	291	203	6
Yrittäjät 1	1 597	400	25,0	223	173	4
Yrittäjät 2	748	299	39,9	175	121	3
Maanviljelijät 1	584	199	34,0	144	54	1
Maanviljelijät 2	484	183	37,8	122	59	2
Eläkeläiset 1	8 096	501	6,1	267	209	25
Eläkeläiset 2	5 509	400	7,2	267	123	10
Muut 1	3 520	345	9,8	147	190	8
Muut 2	471	131	27,8	74	54	3
Yhteensä	49 789	5 000	10,0	2 850	2 069	81

Koko otoksen koosta, vastanneista, kadosta ja ylipeitosta on esitetty tietoja taulukossa 2. Vuonna 2017 otoskoko oli yhteensä 13 072 kotitaloutta, joista osa paljastui haastateltaessa kohdeperusjoukkoon kuulumattomiksi. Tällaisia ylipeittotapauksia ovat esimerkiksi kotitaloudet, joiden kohdehenkilö on muuttanut pysyvästi ulkomaille tai laitokseen tai kuollut. Ylipeiton poistamisen jälkeen netto-otokseen jäi 12 911 taloutta.

Ensimmäistä kertaa tutkimukseen osallistuvilla vastauskato oli 42,1 prosenttia. Toista kertaa tutkimukseen osallistuvien kotitalouksien vastauskato oli 17,6 prosenttia, kolmatta kertaa osallistuvien 12,2 prosenttia ja neljättä kertaa osallistuvien 7,1 prosenttia. Toista tai useampaa kertaa tutkimuksessa mukana olevien kotitalouksien vastauskadot on taulukossa laskettu ehdolla, että kotitalous on osallistunut tutkimukseen aikaisempina vuosina. Kadoksi jääneet kotitaloudet eivät ole mukana tutkimuksen seuraavilla haastattelukerroilla. Koko otoksessa (kaikki tutkimuskerrat) nettokato oli 23,8 prosenttia vuonna 2017. Vuoden 2017 tulonjakotilaston aineistoon hyväksytyjen kotitalouksien lukumäärä oli yhteensä 9 832 kotitaloutta. Näissä kotitalouksissa oli kaikkiaan 23 879 henkilöä.

Taulukko 2. Tulonjakotilaston 2017 otoskoko ja vastauskato

	Tutkimuskerta				
	Koko otos	1	2	3	4
Brutto-otos, kotitalouksia	13 072	5 000	2 983	2 630	2 459
Ylipeitto	161	81	25	32	23
Netto-otos	12 911	4 919	2 958	2 598	2 436
Kato	3 079	2 069	521	317	172
- Kieltäytyneitä	2 079	1 359	394	216	110
- Ei tavoitettu	810	589	97	72	52
- Muu syy	190	121	30	29	10
Hyväksytyt	9 832	2 850	2 437	2 281	2 264
Nettokato, %	23,8	42,1	17,6	12,2	7,1

Taulukossa 3 on tarkasteltu vastauskadon jakautumista ositteittain tutkimuksen ensimmäisellä tutkimuskerralla vuosina 2008–2017. Vastauskatoprosentit on laskettu painottamattomista luvuista otostasolla. Vuonna 2017 vastauskato kasvoi edellisvuodesta.

Vastauskadon (yksikkökato) ohella tulosten laatuun vaikuttaa yksittäisiin haastattelukysymyksiin liittyvä osittaiskato (eräkato). Korkotulotiedoissa (lähdeverolain alaiset korkotulot) on huomattavampaa osittaiskatoa. Korkotulotietojen puuttumista korjataan nk. hot deck -imputointimenetelmällä.

Taulukko 3. Nettokato (%) tulonjakotilaston I paneelissa vuosina 2008-2017

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Palkansaajat 1	32,2	35,3	32,7	38,6	40,1	37,8	42,6	41,8	45,2	48,7
Palkansaajat 2	26,8	31,4	27,2	35,3	28,9	36,7	36,0	40,1	42,5	42,0
Palkansaajat 3	26,8	27,3	26,9	28,6	29,0	33,5	32,8	37,1	39,6	38,3
Palkansaajat 4	30,3	28,4	23,5	32,8	27,1	37,9	34,1	32,3	37,6	41,1
Yrittäjät 1	28,5	30,7	31,2	34,1	35,8	41,6	36,7	35,7	46,5	43,7
Yrittäjät 2	30,1	26,8	31,0	28,9	30,2	31,3	37,4	36,1	37,0	40,9
Maanviljelijät 1	16,1	21,7	17,7	21,7	22,2	24,7	22,7	26,8	27,7	27,3
Maanviljelijät 2	13,9	13,3	15,8	23,5	16,1	26,2	19,7	19,4	29,7	32,6
Eläkeläiset 1	27,3	29,9	24,7	35,7	30,4	35,0	35,3	34,6	36,2	43,9
Eläkeläiset 2	20,6	19,7	21,4	24,0	25,6	26,5	22,4	22,6	25,6	31,5
Muut 1	41,4	45,6	38,3	49,8	48,3	48,8	52,8	50,4	56,3	56,4
Muut 2	28,0	32,0	31,8	33,8	34,6	40,2	36,8	37,6	36,2	42,2
Ei verotuetta	66,7	56,8	71,7	71,7	71,4	65,1	.	.	.	.
Yhteensä	28,3	29,9	28,0	33,7	32,0	35,9	35,6	36,1	39,9	42,1

Tulonjakotilaston tuloslukuihin eli estimaatteihin sisältyy otannasta aiheutuvaa satunnaisvaihtelua. Tämän satunnaisvaihtelun suuruutta voidaan arvioida estimaatin keskivirheen avulla. Keskivirheen suuruuteen vaikuttavat otoskoko ja muuttujan arvojen vaihtelu otoksessa eli otosvarianssi. Ryhmissä, joissa otokseen on tullut vähän havaintoja, keskivirhe saattaa olla suuri ja tulokset ovat sen vuoksi epävarmoja.

Tilaston taulukoissa ei ole julkaistu tulotietoja, mikäli ryhmään on otoksessa tullut vähemmän kuin 30 kotitaloutta tai tulonsaajakohtaisissa taulukoissa on vähemmän kuin 30 tulonsaajaa. Desiiliryhmien ja tuloluokkien rakennetta kuvaavissa taulukoissa on lukumäärät merkitty sulkuihin, mikäli otoksessa on vähemmän kuin 10 kotitaloutta tai tulonsaajaa. Keskivirheen avulla voidaan tutkimuksen kullekin estimaatille laskea luottamusväli, jolla perusjoukon todellinen arvo on tietyllä luotettavuustasolla.

Tulosten laatuun vaikuttavat kadon ja satunnaisvaihtelun lisäksi peittovirheet (kehikkoperusjoukko poikkeaa kohdeperusjoukosta) ja mittausvirheet (tulomuuttujan mitattu arvo poikkeaa sen oikeasta arvosta). Osa näistä virhelähteistä voi tuottaa systemaattisia virheitä. Systemaattisia virheitä voidaan arvioida vertaamalla estimaatteja rekistereistä saataviin, koko väestöä koskeviin tietoihin sekä muiden tilastojen vastaaviin tietoihin. Vertailuja tehdään vuosittain ja niitä voi tiedustella Tilastokeskuksesta.

Taulukko 4. Pienituloisuusasteen luottamusvälit ja keskivirhe vuosina 1987–2017

Vuosi	Pienituloisuusaste %	Alaraja	Yläraja	Keskivirhe
1987	9,6	9,0	10,2	0,31
1988	10,0	9,4	10,6	0,29
1989	10,9	10,3	11,4	0,28
1990	10,5	10,0	11,0	0,27
1991	9,8	9,3	10,3	0,27
1992	8,8	8,3	9,4	0,28
1993	7,2	6,7	7,8	0,30
1994	7,4	6,8	8,0	0,30
1995	7,6	7,0	8,3	0,31
1996	8,5	7,8	9,2	0,35
1997	8,5	7,8	9,1	0,34
1998	9,6	8,9	10,4	0,38
1999	9,5	8,8	10,2	0,37
2000	10,5	9,7	11,2	0,39
2001	11,6	10,8	12,4	0,41
2002	11,3	10,5	12,1	0,40
2003	11,1	10,4	11,9	0,37
2004	11,9	11,2	12,5	0,34
2005	12,7	11,9	13,4	0,37
2006	13,1	12,3	13,8	0,39
2007	13,8	13,0	14,6	0,40
2008	13,9	13,0	14,7	0,42
2009	13,2	12,4	14,0	0,40
2010	13,7	12,9	14,6	0,42
2011	13,2	12,5	14,0	0,39
2012	11,9	11,1	12,6	0,38
2013	12,8	12,1	13,6	0,40
2014	12,5	11,7	13,3	0,41
2015	11,7	10,9	12,5	0,40
2016	11,5	10,6	12,3	0,44
2017	12,1	11,1	12,9	0,44

Taulukko 5. Menojen kattaminen tuloilla (%), luottamusvälit ja keskivirhe vuosina 2011–2017

Vuosi		Menojen kattaminen tuloilla %	Alaraja	Yläaraja	Keskivirhe
2011	suurin vaikeuksin	2,3	1,9	2,6	0,18
	vaikeuksin	4,8	4,2	5,3	0,29
	pienin vaikeuksin	15,9	15,0	16,8	0,46
	melko helposti	33,1	31,9	34,2	0,59
	helposti	26,7	25,7	27,8	0,53
	hyvin helposti	16,8	15,9	17,7	0,45
2012	suurin vaikeuksin	2,2	1,8	2,5	0,18
	vaikeuksin	4,7	4,2	5,2	0,26
	pienin vaikeuksin	16,9	16,0	17,8	0,48
	melko helposti	34,3	33,2	35,4	0,56
	helposti	26,1	25,1	27,1	0,51
	hyvin helposti	15,4	14,7	16,2	0,38
2013	suurin vaikeuksin	2,7	2,2	3,1	0,22
	vaikeuksin	4,7	4,1	5,2	0,28
	pienin vaikeuksin	18,0	17,1	19,0	0,49
	melko helposti	36,9	35,7	38,0	0,58
	helposti	23,6	22,6	24,6	0,50
	hyvin helposti	13,6	12,9	14,3	0,38
2014	suurin vaikeuksin	2,5	2,1	2,9	0,21
	vaikeuksin	4,4	3,9	5,0	0,27
	pienin vaikeuksin	17,3	16,4	18,3	0,48
	melko helposti	34,8	33,6	36,0	0,59
	helposti	25,1	24,1	26,2	0,52
	hyvin helposti	15,1	14,4	15,9	0,38
2015	suurin vaikeuksin	2,3	1,9	2,7	0,21
	vaikeuksin	4,6	4,0	5,2	0,28
	pienin vaikeuksin	17,5	16,5	18,4	0,50
	melko helposti	32,5	31,4	33,7	0,60
	helposti	25,6	24,6	26,7	0,53
	hyvin helposti	16,7	15,9	17,6	0,42
2016	suurin vaikeuksin	2,3	1,9	2,7	0,21
	vaikeuksin	4,3	3,8	4,9	0,28
	pienin vaikeuksin	18,1	17,1	19,1	0,52
	melko helposti	37,8	36,6	39,0	0,63
	helposti	23,4	22,4	24,5	0,52
	hyvin helposti	13,3	12,5	14,0	0,39
2017	suurin vaikeuksin	2,3	1,9	2,6	0,20
	vaikeuksin	3,8	3,3	4,3	0,25
	pienin vaikeuksin	15,5	14,5	16,5	0,50
	melko helposti	33,6	32,4	34,8	0,62
	helposti	25,0	23,9	26,1	0,56
	hyvin helposti	19,0	18,0	19,9	0,48

4. Julkaistujen tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Tulonjakotilastoa tehdään vuosittain. Viimeisimmät tilastotuotannon tarvitsemista rekisteriaineistoista ovat käytettävissä noin 11 kuukautta tilastovuoden päättymisen jälkeen. Ennakolliset tiedot valmistuvat

noin 12 kuukautta tilastovuoden päättymisestä ja lopulliset tiedot julkaistaan noin 15 kuukautta tilastovuoden päättymisen jälkeen. Samaan aikaan tiedot toimitetaan EU:n tilastovirastolle Eurostatille. Eurostat julkaisee Suomen tiedot osana EU:n tulo- ja elinolotilastoa noin vuoden viiveellä.

5. Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys

Tulonjakotilaston ennakkolliset ja lopulliset tiedot julkaistaan Tilastokeskuksen internet-sivuilla SVT:n Tulot ja kulutus -sarjassa sähköisinä julkistuksina ja katsauksina, pdf-muodossa sekä StatFin-tietokantataulukoina. Tiedot löytyvät osoitteesta tilastokeskus.fi/til/tjt/index.html.

Mikäli on tarpeen saada verkkosivuilla julkaistuja tietoja tarkempia tilastoja, niitä voi tilata maksullisena toimeksiantona tilaston tekijöiltä sähköpostitse osoitteella toimeentulo.tilastokeskus@tilastokeskus.fi tai puhelimitse.

Tulonjakotilastossa perusaineistosta laaditaan vuosittain palveluaineisto, jota luovutetaan tutkimustarkoituksiin. Tulonjaon palveluaineistoa käytetään julkishallinnossa, yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa tulonjaon ja sosiaaliturvaetuuksien tutkimukseen ja kehittämiseen. Palveluaineiston tutkimuskäytön erityisenä muotona on mikrosimulointi. Tulonjakotilaston palveluaineiston lisäksi sen perusaineistosta laaditaan erillisestä pyynnöstä erityisselvityksiä ja toimeksiantoja. Kansalliset tutkimusaineistot ovat maksullisia ja edellyttävät käyttöluvan hakemista.

Tulonjakotilaston tietokannasta johdetut tiedot toimitetaan Eurostatille ja ne sisältyvät Eurostatin koostamaan tutkimusaineistoon (EU-SILC Users' Database). Lisätietoja tästä tutkimusaineistosta saa Eurostatin verkkosivuilta.

6. Tilastojen vertailukelpoisuus

Asumiskustannuskäsite

Asumiskustannuskäsitteessä noudatetaan EU:n tulo- ja elinolotilaston (EU-SILC) määritelmää. Tietoa käytetään kotitalouksien asumiskustannusten ja tulojen perusteella johdettavien tietojen kansainväliseen, vertailevaan tilastointiin (ks. [Eurostat](#)).

Tulokäsite

Tulonjakotilaston pääasiallisena tulokäsitteenä on EU:n tulo- ja elinolotilaston (EU-SILC) mukainen *käytettävissä olevat rahatulot (pl. myyntivoitot)*. Käsitteet ovat määritelmällisesti samat lukuun ottamatta palkkatulojen luontaisuuksia. Ne luetaan tuloihin tulonjakotilastossa, mutta ei EU:n tulo- ja elinolotilastossa. OECD:n tulonjakotietokannassa käytetty tulokäsite on sama kuin tulonjakotilastossa eli *käytettävissä olevat rahatulot (pl. myyntivoitot)*.

Käytettävissä olevat rahatulot (pl. myyntivoitot) on kansainvälisesti vertailukelpoinen tulokäsite, joka ei sisällä veronalaisia luovutusvoittoja (myyntivoittoja) eikä niistä maksettuja veroja. Sen mukaiset tulot on päivitetty takautuvasti tilaston aikasarjatietoihin vuodesta 1987 lähtien.

Tulonjakotilastoinnissa aiemmin ensisijaisena tulokäsitteenä käytetty laajempi *käytettävissä olevat tulot* on säilytetty edelleen tilastoinnissa ja tietokantataulukoissa. Se sisältää laskennallisen asuntotulon sekä myyntivoitot ja niistä maksetut verot. *Käytettävissä olevat rahatulot (ml. myyntivoitot)* vastaa aiemmin käytettyä rahatulokäsitettä. Se sisältää myyntivoitot ja niistä maksetut verot, mutta ei laskennallisia tuloeria. Myös tämä tulokäsite on säilytetty tilastoinnissa ja osassa tietokantataulukoita.

Vaihtoehtoiset tulokäsitteet ovat saatavissa perusaineistosta tilastointi- ja tutkimuskäyttöön ja niitä raportoidaan osassa tulonjakotilaston julkaisuja. Ne eivät kuitenkaan sovellu kansainvälisiin vertailuihin.

Tulonjakotilaston julkistuksissa esitettävät tiedot pohjautuvat vuosittain päivitettäviin aikasarjoihin, joissa on pyritty huomioimaan tulonjakotilaston tulotiedoissa tapahtuneet muutokset. Tulonjakotilaston aikasarjan vertailukelpoisuus on hyvä vuosille 1993–2017, ja päätuloerien kohdalla kohtuullisen hyvä vuodesta 1993 taaksepäin varhempisiin tilastovuosiin. Vuoden 2014 tulonjakotilastoon tehty metsätulojen muodostusmenetelmän muutos vaikuttaa etenkin maatalousyrittäjäkotitalouksien tuloihin, joten tässä ryhmässä tulotiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia keskenään vuosien 2013 ja 2014 välillä.

Tulotiedoissa on tapahtunut aiempina vuosina seuraavia muutoksia, joilla on vaikutusta tietojen vertailukelpoisuuteen. Nämä ovat seuraavat:

- Metsätulojen laskentatavan uudistus vuonna 2014. Aikaisemmin metsänmyyntitulot pohjautuivat verottajan vuosi-ilmoitustietoihin. Metsänmyyntituloihin kohdistuvat kustannukset johdettiin mekaanisella laskentamenetelmällä. Vuoden 2014 tilastossa metsänmyyntitulot pohjautuivat muiden yrittäjätulojen tapaan lopullisen verotuksen tietoihin, jossa verottajan hyväksymät metsänmyyntituloihin kohdistuvat kustannukset ovat selvästi suuremmat kuin mitä tilastossa aikaisemmin laskettiin. Laskentamenetelmän vaikutuksista on kerrottu enemmän väestöryhmittäisiä tuloeroja käsitelleessä Tulonjakotilasto 2014 -julkistuksessa.
- Kotitalouksien käytettävissä olevat rahatulot eroaa tulonjakotilastossa vuonna 2010 ja sitä edeltävinä tilastovuosina olleesta käytettävissä olevien rahatulojen käsitteestä siten, että tietoon ei lueta veronalaisia luovutusvoittoja. Tietoon luetaan sitä vastoin toiselle kotitaloudelle maksetut säännöllisluonteiset ja velvoittavat tulonsiirrot laajemmin kuin aikaisemmin (elatusapu).
- Laskennallinen asuntotulo omistusasunnosta tuotetaan edelleen erillisenä tulokomponenttina ja se luetaan edelleen kotitalouden käytettävissä oleviin tuloihin (mutta ei rahatuloihin). Vuonna 2006 tilastossa uudistettiin asuntotulon laskentatapa ottamalla huomioon toisaalta yhtenäiset käytännöt muiden Tilastokeskuksen tilastojen (erityisesti kulutustutkimus ja kansantalouden tilinpito) kanssa ja toisaalta EU:n tulo- ja elinolotilastoa (EU-SILC) koskevan asetuksen vaatimukset. Merkittävimmät muutokset liittyvät otoskotitalouksille ositemenetelmällä laskettujen bruttovuokrien ositteiden tarkentumiseen ja omistusasuntojen poistojen käsittelyyn. Ositteissa tilastollisen kuntaryhmitymisen mukainen bruttovuokra on korvattu kunnittaisella ja suurimmissa kunnissa osa-alueittaisella tiedolla (vuodesta 2012 alkaen osa-alueen mukainen bruttovuokra on ollut käytössä useammalla suurkunnalla kuin aikaisemmin). Ositekohtaiset bruttovuokra-arvot perustuvat edelleen Tilastokeskuksen vuokratilaston vapaarahoitteisten asuntojen vanhojen ja uusien vuokrasuhteiden keskimääräisiin vuokriin, mutta havaintomääriltään pienten ositteiden vuokra-arvoja on korjattu vanhojen asunto-osakeyhtiömuotoisten asuntojen myyntihinnoilla. Asuntotulosta ei enää omakotiasujilla vähennetä poistoja. (Ks. Tulonjakotilasto, käsitteet ja määritelmät, asuntotulo eli laskennallinen nettovuokra.) Uudistetulla menetelmällä laskettu asuntotulo on viety takautuvasti aikasarjatietoihin vuodesta 1993 lähtien, joten tulokäsitteet ovat tältä osin vertailukelpoisia kun tietolähteenä käytetään tulonjakotilaston aikasarja-aineistoa.
- Kotitalouksien välisiin saatuihin tulonsiirtoihin ei vuoden 2006 tulonjakotilastosta lähtien ole laskettu enää kotitalouden saamia raha- tai muita lahjoja. Syynä on yhtenäisyys EU:n tulo- ja elinolotilaston (EU-SILC) tulokäsitteen kanssa. Uusi laskentatapa vähentää kotitalouksien keskimääräisiä käytettävissä olevia tuloja noin 150 euroa kotitaloutta kohti.
- Vuonna 2006 siirryttiin metsätulojen verotuksessa myyntituloihin pohjautuvaan verotukseen. Tämän vuoksi metsätulojen käsittely muuttui myös Tulonjakotilastossa. Metsätalouden tulot perustuivat vuosina 2006–2013 pääasiassa verohallinnon vuosi-ilmoitustietoihin eikä täydentäviä tietoja enää kysytty haastatteluissa. Metsätalouden kustannukset arvioitiin prosenttiosuutena metsän myyntituloista, kun ne aiemmin laskettiin haastattelutietoihin perustuvalla regressiomallilla.
- Tulonjakotilaston tulokäsitteiden vertailtavuutta vaikeuttaa myös vuoden 2005 osinkoverouudistus, jossa luovuttiin yhtiöveron hyvityksestä. Ennen verouudistusta yhtiöveron hyvitys luettiin tuloksi osinko-, tuotannon tekijä- ja bruttotuloihin. Koska yhtiöveron hyvitys sisältyi myös maksettuihin tulonsiirtoihin, verouudistuksella ei kuitenkaan ole vaikutusta käytettävissä olevan tulon vertailtavuuteen. Tulonjakotilaston aikasarjatiedostoihin verouudistuksesta johtuvat muutokset on korjattu vuosille 1993–2004.

Luokitukset ja menetelmät

Tulonjakotilastossa on vuodesta 2003 lähtien ollut käytössä suuraluejako, joka vastaa EU:n NUTS 2 -tason luokitusta (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 1059/2003). NUTS 2 -luokitusta tarkistettiin vuonna 2011 (Komission asetus 31/2011), mikä vaikutti myös suuraluerakenteeseen. Uusi suuraluejako otettiin käyttöön tulonjakotilastossa vuonna 2012.

Tulonjakotilastossa on vuodesta 2011 lähtien käytetty Ammattiluokitus 2010:ta. Se pohjautuu kansainvälisen ammattiluokituksen ISCO-08 luokituksen uudistukseen. Ammattiluokitusta käytetään apuna sosioekonomisen aseman luokituksessa. Uudistuksen vaikutus tulonjakotilastossa julkaistuihin sosioekonomisen aseman mukaisiin aikasarjatietoihin ei ole merkitsevä.

7. Selkeys ja eheys/yhtenäisyys

Hallinnollisista rekistereistä koottu **tulonjaon kokonaistilasto** kuvaa asuntokuntien vuosituloja ja niiden jakautumista erityisesti aluenäkökulmasta. Tilastoyksikkönä käytetty asuntokunta (ns. rekisterikotitalous) poikkeaa hieman tulonjakotilaston kotitalouskäsitteestä. Koska tulonjaon kokonaistilaston tulokäsite perustuu vain rekisteritietoihin, se ei sisällä laskennallisia tuloeriä eikä eräitä tuloja, joista saadaan tietoa vain haastatteleamalla (mm. asuntotulo, lähdeveron alaiset korkotulot ja kotitalouksien väliset tulonsiirrot). Rekisteritiedoista tulonjaon kokonaistilasto sisältää veronalaiset luovutusvoitot, kun taas kiinteistövero ei sisälly maksettuihin tulonsiirtoihin. Tulonjaon kokonaistilaston käsitteet esimerkiksi tulojen osalta eivät täysin täytä kansainvälisiä suosituksia. Tilastojen tiedot saattavat erota myös otanta- ja tuotantomenetelmistä johtuvista syistä.

Tulonjakotilaston ja **kulutustutkimuksen** välillä ei ole merkittäviä käsitteellisiä eroja. Molemmat noudattavat kansainvälisten suositusten mukaista käytettävissä olevan tulon määrittelyä. Tulonjakotilaston asumiskustannukset ja *kulutustutkimuksen asumisen kulutusmenot* ovat yhtenevät. Kulutustutkimuksen tietoihin luetaan kotitalouden varsinaisten asuntojen ja vapaa-ajan asuntojen asumisen kulutusmenot (ml. laskennallinen kulutus). Tilastoinnissa noudatetaan bruttovuokralaperiaatetta ja luokitteluun käytetään yksityiskohtaista kulutusmenojen luokitusta (COICOP-HBS). Edellä mainittujen seikkojen lisäksi tilastojen tiedot saattavat erota otanta- ja tuotantomenetelmistä johtuvista syistä.

Verotustietoihin perustuvasta **veronalaiset tulot -tilastosta** saadaan tiedot luonnollisten henkilöiden veronalaisista tuloista, vähennyksistä ja veroista. Sen kuvaama ilmiöalue on suppeampi kuin tulonjakotilaston. Veronalaiset tulot -tilastosta ei saada kotitalouskohtaisia tietoja, vaan tilastoyksikkö on tulonsaaja tai aviopari. Sen ulkopuolelle jää myös osa kotitalouksien saamista yrittäjä- ja omaisuustuloista (mm. lähdeveron alaiset korkotulot) sekä tulonsiirroista (mm. osa kansaneläkkeistä sekä tapaturmavahinkoturvaan perustuvista etuuksista, sotilasvammalakiin perustuvat eläkkeet, asumistuet, toimeentulotuki sekä lapsilisät).

Tulonjakotilasto kuvaa kotitaloussektorin tuloja ja tulonsiirtoja ja on siten **kansantalouden tilinpidon kotitaloussektorin tulo- ja tulonkäyttötilin** laajennus. Verrattaessa tulonjakotilaston koko maan tulosummia kansantalouden tilinpidon tulo- ja tulonkäyttötilin eriin on otettava huomioon erot sektorin rajaamisessa, eräissä määritelmässä ja tilastojen laatimismenetelmässä. Erojen johdosta kansantalouden tilinpidon ja tulonjakotilaston luvut esimerkiksi kotitalouksien käytettävissä olevan tulon vuosimuutoksista saattavat erota tuntuvastikin toisistaan.

Tulonjakotilaston perusjoukon muodostavat yksityiset kotitaloudet. Kansantalouden tilinpidossa kotitaloussektoriin luetaan myös ns. laitostaloudet. Vuonna 2003 kansantalouden tilinpidon aikasarjoja tarkistettiin siten, että kotitaloussektoriin luetaan myös asunto-osakeyhtiöt siltä osin kuin kotitaloudet ovat asunto-osakkeiden omistajia (eli suurimmalta osin).

Lisätietoja

Kaisa-Mari Okkonen 029 551 3408
Vastaava tilastojohtaja:
Jari Tarkoma

toimeentulo.tilastokeskus@tilastokeskus.fi
www.tilastokeskus.fi
Lähde: Tulonjakotilasto 2017, Tilastokeskus

Asiakaspalaute: www.tilastokeskus.fi/palaute

Tietopalvelu ja viestintä, Tilastokeskus
puh. 029 551 2220
www.tilastokeskus.fi

Julkaisutilaukset, Edita Publishing Oy
puh. 020 450 05
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
www.editapublishing.fi

ISSN 1796-0479
= Suomen virallinen tilasto
ISSN 1795-8121 (pdf)